

Názory občanů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti

Aneta Planetová

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta Planetová**
Osobní číslo: **H140145**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny, rodinného práva a proměn současné rodiny.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.

MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. Základy sociologie rodiny. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-291-2.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

TOMEŠ, Igor. Obory sociální politiky. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Blašíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

29. listopadu 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2017

Ve Zlíně dne 29. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 22.3.2017

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá rodinou a jejími funkcemi v současné společnosti. Práce je rozdělena do dvou částí, přičemž teoretická část je následně rozčleněna do čtyř kapitol. Zde je rodina definována dle několika vybraných autorů, jsou zde popsány typické znaky a charakteristika současné rodiny a její proměny. Dále jsou zde zmíněny typy rodiny, alternativní formy soužití a pohled na rodinu z hlediska sociologie a psychologie. Poslední kapitola je pak věnována samotným funkcím rodiny dle vybraných autorů a také poruchám těchto funkcí. Empirická část je realizována formou dotazníkového šetření. Cílem je zjistit názory občanů ČR na funkčnost tradičních rodin v současné společnosti.

Klíčová slova: tradiční rodina, moderní rodina, funkce rodiny, současná společnost

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the family and its functions in contemporary society. The work is divided into two parts, the theoretical part is subsequently divided into four chapters. Here the family is defined according to several selected authors, here are also described the typical features and characteristics of contemporary family and its changes. Then there are mentioned some types of families, alternative forms of cohabitation and family from the point of view of sociology and psychology. The last chapter is devoted to family functions as described by some selected authors, as well as to the disorders of these functions. The empirical part has been realized by a questionnaire survey. The aim is to ascertain the opinions of Czech citizens on the functionality of the traditional families in contemporary society.

Keywords: traditional family, modern family, functions of the family, contemporary society

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala paní Mgr. Lucii Blašíkové za laskavost a ochotu, odborné vedení, konzultace, cenné rady a připomínky při vypracování této bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala za důvěru všem respondentům, kteří mi umožnili zrealizovat tento výzkum.

Motto

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ POJMU RODINA	12
1.1 DEFINICE RODINY DLE VYBRANÝCH AUTORŮ	13
1.2 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ RODINY	15
1.3 POSTAVENÍ RODINY V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	18
2 TYPOLOGIE RODIN	22
2.1 ROLE V RODINĚ	27
2.2 ALTERNATIVNÍ FORMY SOUŽITÍ	31
3 PSYCHOSOCIOLOGICKÉ ASPEKTY RODINY	34
3.1 PSYCHOLOGIE RODINY	34
3.2 SOCIOLOGICKÉ TEORIE RODINY 20. STOLETÍ	36
4 FUNKCE RODINY	39
4.1 FUNKCE RODINY DLE KRAUSE.....	40
4.2 FUNKCE RODINY DLE GABURY	42
4.3 FUNKCE RODINY DLE HELUSE	45
4.4 PORUCHY FUNKCÍ RODINY.....	48
II PRAKTICKÁ ČÁST	50
5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	51
5.1 PROČ SE VÝZKUMNÝM PROBLÉMEM ZABÝVAT?	51
6 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	52
6.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	52
6.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	52
6.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	53
6.4 SPECIFIKACE METOD SBĚRU DAT	53
7 ANALÝZA DAT	55
8 INTERPRETACE DAT	89
9 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	93
ZÁVĚR	94
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	96
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	100
SEZNAM OBRÁZKŮ	101
SEZNAM TABULEK	102
SEZNAM GRAFŮ	103
SEZNAM PŘÍLOH	104

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá názory občanů na funkčnost tradičních rodin v současné společnosti. Rodina je velmi významnou skupinou ve společnosti, která napomáhá udržení celého lidstva. Základním článkem rodiny je dyadický pár muže a ženy, přičemž se ale také očekává existence alespoň jednoho dítěte. Mezi členy rodiny vznikají silné citové vazby, členové jsou na sobě také vzájemně závislí. Sezdané manželství bylo dříve považováno za další podmínku založení rodiny, v současné době se ale rodina mění, za rodinu se nyní často považuje i nesezdaný pár, naopak se více zdůrazňují emocionální vztahy mezi partnery. Rodina během svého vývoje prodělala řadu změn ať už ve své velikosti, významu, či začlenění do společnosti. Mění se také role v rodině, její typické znaky a funkce. Neustále také roste míra rozvodovosti, častěji se tedy ve společnosti vyskytují rodiny neúplné či doplněné.

Rodinná problematika je velmi často diskutovaným tématem. Mnoho autorů z oblasti sociologie i psychologie popisuje rodinu a zamýšlí se nad tím, zda je současná rodina v krizi, nebo zda se jedná jen o její transformaci a restrukturalizaci. Mezi nejčastější odborníky věnující se rodinné problematice patří například Dunovský, Gabura, Helus, Kraus, Matoušek, Mišíková, Možný, Plaňava, Sobotková atd.

V této práci si uvedeme definice rodiny dle vybraných autorů, zaměříme se na charakteristické prvky a rozdíly mezi tradiční a moderní rodinou. V další části se budeme věnovat typologii rodin, měnicím se rolím v rodinách či alternativním formám soužití. Dále se také podíváme na psychologické aspekty rodiny a některé sociologické teorie rodiny. V závěru jsou pak podrobně popsány jednotlivé funkce rodin dle Krause, Gabury a Heluse.

Cílem a posláním rodiny by mělo být mimo jiné také uspokojování potřeb všech jejích členů. Aby tyto potřeby byly uspokojovány, musí rodiny plnit alespoň své základní funkce. I z tohoto důvodu se tato bakalářská práce zabývá převážně popisem funkční rodiny. V úplném závěru teoretické části práce jsou popsány některé poruchy funkcí rodin.

Empirická část této práce bude probíhat pomocí dotazníkového šetření, které bude prováděno na široké veřejnosti ve věku nad 18 let. Dotazník obsahuje uzavřené a škálové položky, pomocí kterých budeme zjišťovat názory občanů na to, zda rodiny stále plní své základní funkce či nikoliv. Zaměříme se především na to, zda dle respondentů rodina prochází změnami či nikoliv, zda plní své základní funkce – konkrétně funkci biologicko-

reprodukční, ekonomickou, ochrannou, výchovnou, relaxační a emocionální, v neposlední řadě se pak pokusíme zjistit názory občanů na poruchy těchto funkcí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ POJMU RODINA

Rodina je odjakživa považována za základní společenskou skupinu či společenství. Neustále prochází různými změnami, ať už ve svém významu, velikosti, či zařazení ve společnosti. Rodina má také mnoho poslání – například poskytuje členům rodiny ochranu, umožňuje jim tělesnou, duševní i duchovní existenci, poskytuje jedinci pocit bezpečí a pocit domova (Dunovský, 1999, s. 91).

Rodina také existuje z toho důvodu, aby lidé mohli pečovat o své děti, proto je rodina velmi významná pro udržení celého lidstva (Matoušek, 2003, s. 9-10). Ačkoliv rodina prošla velkými změnami, i nadále zůstává nepostradatelnou institucí, jak pro dospělého člověka, tak pro dítě. V rodině se předávají hodnoty, dále je také nejvýznamnějším socializačním činitelem. Je tedy i v dnešní společnosti naprosto nezastupitelná (Kraus, 2014, s. 79). V rodině také dochází k tzv. kulturnímu přenosu, kdy se z generace na generaci předávají zvyky, tradice, osvojuje se jazyk a rodina také umožňuje zprostředkování kontaktů se širší společností. Dále rodina provází jedince celým jeho životem, téměř každý jedinec je závislým na své rodině, kdy tato závislost zpravidla upadá a je završena až založením vlastní rodiny (Gillernová, 2001, s. 105).

Základem rodiny je dyáda – dyadický pár muže a ženy, tzn., že rodina je postavena na formě manželství či partnerství dvou osob opačného pohlaví, přičemž výchozím znakem rodiny by měla být existence nejméně jednoho dítěte (Stašová In Kraus, Poláčková, 2001, s. 78). Dle Krause je ovšem vydefinování rodiny velmi obtížné, jelikož zde přestávají platit tradiční kritéria jako např. spojení zákonným manželským svazkem (Kraus, 2014, s. 80).

V sociologii se místo pojmu rodina nejčastěji používá pojem sociální instituce či malá sociální skupina. V sociální psychologii upřednostňují definování rodiny jako primární skupiny a například ekonomové vidí rodinu jako výrobní či spotřební jednotku (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 78).

Každý autor, stejně jako každý člověk se na rodinu dívá z jiné perspektivy, různých vědeckých disciplín a tudíž ji každý i jinak chápe. V následující podkapitole se zaměříme pouze na některé definice a popisy rodiny od několika vybraných autorů.

1.1 Definice rodiny dle vybraných autorů

Dunovský ve své publikaci popisuje rodinu jako nejdůležitější skupinu z hlediska socializace jedince. Rodina je totiž pro socializaci dítěte tím nejdůležitějším a základním prvkem, který člověka ovlivňuje následně po celý jeho život. Rodinu také můžeme chápat jako: „*Malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím (osvojení), na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i celé společnosti*“ (Dunovský, 1999, s. 91-92).

Jak již bylo zmíněno, rodina je také velmi významná pro udržení lidstva, je základní společenskou jednotkou, zprostředkovává jedinci vrůstání do nové kultury i společnosti, je základním a nenahraditelným prvkem v každé společnosti (Matoušek, 2003, s. 9).

Velmi výstižná je také definice od Odehnala, který říká, že: „*Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny*“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 304).

Rodinu také můžeme chápat jako „*Strukturovaný celek, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí*“ (Plaňava In Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 78).

Veselá (2003, s. 17) definuje rodinu jako „*Univerzální lidskou instituci, která je však i základním stavebním kamenem třídní nerovnosti. Rodina tuto nerovnost přenáší z generace na generaci rozdílným způsobem výchovy a péče o děti, rozdílným reprodukčním chováním, povahou výbavy kulturního a sociálního kapitálu*“.

Kramer také říká, že mezi typické znaky rodiny patří společná historie a společné budoucí očekávání. Dle tohoto autora také můžeme hovořit o pojmu rodina, i když se jedná například pouze o nesezdaný pár, tzn., že důležité jsou emocionální vztahy, nikoliv legalizovaný sňatek (Sobotková, 2007, s. 24).

Všechny definice obsahují základní a společné prvky, na kterých se rodina zakládá. Dalo by se tedy říci, že rodina je skupinou dvou nebo více lidí, kteří spolu žijí ve společné domácnosti a jsou spojeni manželským, pokrevním nebo adoptivním svazkem (Sopóci, Búzik In Mišíková, 2003, s. 5).

Mezi další typické znaky můžeme dále zařadit bydlení všech členů pod jednou střechou či spolupráci v rámci dělby práce (Kraus, 2014, s. 80). V oblasti společného bydlení pod jednou střechou je ale nutné odlišit rodinu od domácností zahrnujících více strážníků či pouhého sdílení společného bydliště, jako například studenti v podnájmu. V tomto případě se pak o rodinu nejedná. Dále je také třeba rodinu odlišit od pouhého pokrevního příbuzenství, jelikož příbuzní mohou žít i v několika domácnostech (Jandourek, 2012, s. 195).

Pravděpodobně nejpokrokovější a nejnovativnější definici rodiny ovšem nalezneme ve Slovníku sociální práce, kde je rodina definována takto: „*Rodina v užším pojetí je skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků, v širším pojetí se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti*“ (Matoušek, 2016, s. 177).

V oblasti rodiny a legislativy jsme dříve hovořili o Zákonu o rodině č. 94/1963 Sb., který byl ale již zrušen. S účinností od roku 2014 je nyní rodinná politika uvedena v Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., kde rodina jako taková ovšem definována není. Pokud bychom v legislativě hledali definici rodiny, nalezneme ji v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, kde je rodina definována takto: „*Za rodinu se pro účely tohoto zákona považuje oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, a není-li těchto osob, považuje se za rodinu sama oprávněná osoba*“. Mezi společně posuzované osoby pak patří nezaopatřené děti případně i rodiče těchto dětí a manželé či partneři (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře).

V dřívějších dobách byl pohled na rodinu zcela odlišný, než je tomu dnes. Možná i proto bylo vymezení rodiny tehdy jasnější a zřetelnější. V současnosti je definování rodiny značně problematické, a to právě i z toho důvodu, že existuje mnoho forem lidského soužití, které jsou současnou společností akceptovány a přijímány. Mění se společnost, mění se lidé, logicky se tedy mění i rodina, její postavení, ukotvení, definování atd. Zjednodušeně

by se tedy dalo říci, že za rodinu by se dalo považovat určité společenství osob, kteří se jako rodina cítí, vystupují tak a jednají.

1.2 Charakteristika současné rodiny

Jak již bylo zmíněno, rodina prošla v průběhu času mnoha změnami, které ji značně pozměnaly. Uvedeme si zde proto základní znaky, prvky a charakteristiky současné rodiny tak, jak je vidí a popisují vybraní autoři.

Demokratizace uvnitř rodiny

Ačkoliv je přítomnost obou rodičů v rodině stále nenahraditelná, muž v tomto případě ztratil výsadní postavení v rodině. Neznamená to ovšem, že by ztratil na významu, žena pouze získala určitá práva a povinnosti, které dříve náležely pouze mužům. Dále je také typický více přátelský vztah a pokles autority mezi rodiči a jejich dětmi (Kraus, 2014, s. 83-84). Tento vztah se rozvíjí především na základě přátelství a tolerance. Různé „tradiční“ výchovné metody jako např. zakazování či tělesné tresty již nejsou v popředí, naopak je snaha o poklidnou výměnu názorů, přesvědčování, výměnu stanovisek atd. (Bauerová, Bárto-ová In Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 81). V důsledku demokratizace tedy rodina přechází od tradičních patriarchálních vztahů ke vztahům moderním, založeným na rovnoprávnosti z hlediska pohlaví i generace (Mendelová In Sociální pedagogika, 2014, s. 12).

Izolovanost rodiny

Rodina v současnosti žije více odděleně a izolovaně od dalších generací či sousedů než tomu bylo dříve (Kraus, 2014, s. 84). Je to důsledkem toho, že se také omezuje vícegenerační soužití v domácnostech, lidé pak žijí více samostatně a izolovaně (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 83).

Zmenšování rodiny

S předchozí izolovaností rodin souvisí také jejich zmenšování. V domácnostech nyní žijí pouze rodiče a jejich děti, případně osamělé matky či otcové s dětmi, nikoliv i prarodiče, jak tomu bylo dříve. Izolovanost rodiny a její zmenšování pak následně vedou k oslabení stability rodiny (Kraus, 2014, s. 84). Zmenšování rodiny logicky souvisí s nižší porodností a odkládáním mateřství na pozdější dobu. V současnosti se zvyšuje počet bezdětných rodin

či rodin pouze s jedním dítětem a zvyšuje se procento starších matek. Vše souvisí s hodnotovou orientací rodičů a jejich prioritami (Helus, 2015, s. 212).

Dezintegrace a atomizace rodiny

V současných rodinách se stále méně často setkáváme s tím, že si rodina sedne pohromadě, povypráví si o celém dni, radostech, strastech, problémech atd. Takových společných rodinných chvil naopak ubývá a rodina tak tráví stále méně času pohromadě. Namísto trávení času s rodinou si členové rodiny vytváří své vlastní životy založené např. na svých koníčcích a zálibách (Kraus, 2014, s. 84). Často se pak uvádí, že se rodina stává tzv. průchozím prostorem, jelikož lidé žijí spíše vedle sebe nežli spolu (Kraus In Kontakt, 2013, s. 426).

Časové zaneprázdnění rodičů

V současné společnosti je kladen velký důraz na pracovní nasazení. Toto má bohužel za následek fakt, že rodiče mají méně času na své děti a čas strávený s dětmi se tedy razantně snižuje, namísto toho rodiče kompenzují svou nepřítomnost materiálními prostředky. To má za následek nevhodné trávení volného času u dětí a možný vznik deviantního chování (Kraus, 2014, s. 85). V důsledku menšího trávení času s rodinou se mohou snižovat komunikační dovednosti, což může mít za následek nevratné poškození vztahů v rodině (Dunovský, 1999, s. 100).

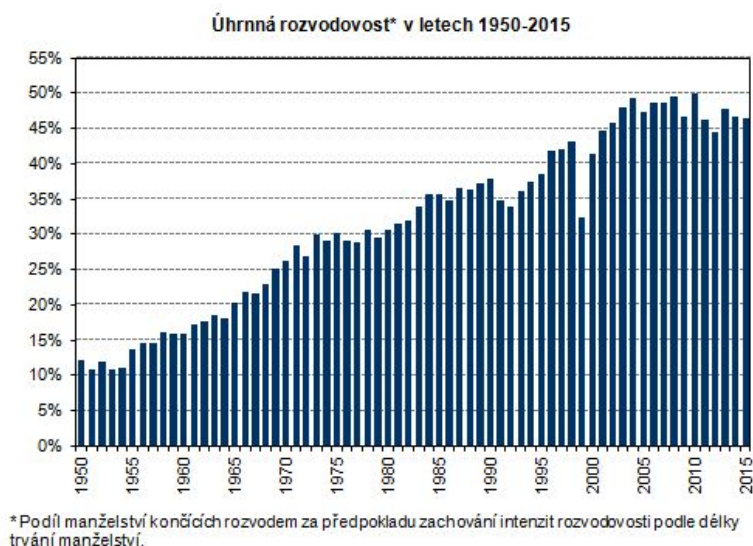
Dvoukariérová manželství

S pracovní vytížeností rodičů souvisí také budování jejich kariéry. To je také způsobeno růstem vzdělanosti, kvalifikovanosti a zaměstnanosti žen, které se snaží realizovat ve svém oboru (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 84). Následkem tohoto pak může dojít až k rozpadu rodiny. Dle Matouška (2003, s. 41) je současná rodina velmi typická zaměstnaností žen. Zaměstnání je v současnosti ekonomickou nutností, jelikož vystačit s jedním platem je téměř nemožné. V důsledku zaměstnanosti jsou bohužel některé ženy často přetěžovány, jsou na ně kladeny nároky z pracovní pozice i domácnosti.

Rozvodovost

Míra rozvodovosti v současnosti dosahuje dle Českého statistického úřadu téměř 50%, tzn., že téměř každé druhé manželství končí rozvodem (Český statistický úřad, 2016). Česko se svou mírou rozvodovosti tedy řadí na přední příčky v rámci států EU (Týden.cz,

2015). Rozvod rodičů může souviset s jejich přetížením v zaměstnání, izolovaností, ale i stále se snižující stabilitou rodiny. Rozvod již není součástí života pouze rodičů, největší dopad má na děti, které si mohou rozvod rodičů dávat za vinu, mohou trpět psychickými poruchami a tyto následky si nést do svého dalšího života, případně pak mohou mít problém s navazováním vztahů (Kraus, 2014, s. 85).

Obrázek 1: Míra rozvodovosti v letech 1950 - 2015

Zdroj: Český statistický úřad, 2016

Diferencovanost rodin dle socioekonomické úrovně

Pokud se rodiny vyskytují na nižších příčkách v oblasti příjmů, řeší následně finanční problémy půjčkami. Tyto rodiny se pak velmi zadluží, v důsledku tohoto může dojít k sociální exkluzi neboli vyloučení této rodiny ze společnosti (Kraus, 2014, s. 86).

Ztráta hodnoty manželství

Pro mnoho rodin v současné době není důležitý legalizovaný manželský svazek. Tyto rodiny se pak vyznačují určitou mírou volnosti v jejich vztahu, tím se tedy zvyšuje počet nesezdaných párů (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 83). Tímto se současná rodina výrazně liší od tzv. tradiční rodiny, pro kterou bylo naopak typické, že se jednalo převážně o manželskou rodinu, jelikož jakousi normou ve společnosti bylo uzavření manželství (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 78). Dále je také nutné zdůraznit, že rodiny již v převážné většině nejsou zakládány kvůli reprodukci, jako tomu bylo dříve, ale kvůli uspokojování citových potřeb partnerů. Rodina se proto stala tzv. křehkou institucí, jelikož city partnerů předsta-

vují velmi křehké pouto (Matoušek, 2003, s. 181). V rámci rodiny tedy vzrůstá míra důležitosti kladená na emocionalitu. Dá se tedy říci, že láska se stává neodmyslitelným prvkem každé rodiny (Mišíková, 2003, s. 41).

Privátní individualizace

Základním znakem je oproštění se od tradic, historických zvyků, závazků, různých předurčeností (majetkových či profesních) atd. Každý člověk pak následně jedná sám za sebe, svobodně se rozhoduje, volí, ale také za své jednání nese sám zodpovědnost. Nebezpečí privátní individualizace tkví v možných projevech bezohlednosti či prosazování sebe sama na úkor druhého (Helus, 2015, s. 204).

Mezi další typické znaky současné rodiny můžeme zařadit např. masové vzdělávání (Mišíková, 2001, s. 42), zaměřenost na zájmy jednotlivce, chybějící očekávání od trvalosti vztahu, odsouvání rodičovství v důsledku budování kariéry či nižší počet narozených dětí v rodinách (Výrost, Slaměník, 1998, s. 305).

Z výše uvedených faktů můžeme tedy říci, že v současné společnosti mění rodina svou strukturu a formu. Nejeví se již tak stabilní, jako tomu bylo dříve, je tedy možné, že i v tomto tkví příčina upadání hodnoty manželství, snížená míra sňatečnosti, porodnosti a z toho vyplývající další problémy.

1.3 Postavení rodiny v současné společnosti

Současná společnost – někdy též moderní či postmoderní společnost – je typická především svou industrializací, kdy se již nevyrábí pouze pro svou vlastní spotřebu, ale naopak pro zisk. Urbanizace je dalším typickým prvkem, kdy se lidé hromadně začínají stěhovat za prací, novými pracovními místy a příležitostmi. Dochází tak k silným migračním pohybům za prací především do větších měst. V oblasti rodiny se rozpadají širší rodinné vazby a vztahy, často v důsledku odchodu za prací. Zmenšuje se také počet členů v rodině, z vícegeneračních rodin se tedy stávají rodiny převážně nukleární. (Mišíková, 2003, s. 33-34). Dochází tedy k rozpadu velkých domácností, což zvyšuje význam služeb a institucí. Některé funkce rodin a domácností postupně přechází na formální organizace, které se snaží zajišťovat jejich chod (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1201). Ve společnosti

se také vyskytují lidé z různých kultur, s různými náboženskými a etnickými hodnotami, společnost se tedy stává multikulturní a heterogenní skupinou (Mišíková, 2003, s. 33-34). Moderní společnost je také často označována za období podporující rozvoj vědění z oblasti poznání, politiky, či sebeurčení. (Keller, 2004, s. 19).

Tradiční společnost je naopak typická životem na venkově, lidé se věnovali hospodářství, děti byly vychovávány v samotných rodinách – není zde kladen důraz na vzdělávání ve školách, naopak se kladl mnohem větší důraz na křesťanský život. Rodiny byly poměrně velké. V jednom domě žily pohromadě celé rodiny, jejich příbuzní a často také další výpomocné pracovní síly. Lidé se věnovali především hospodářství. Vyráběli však pouze pro svou vlastní spotřebu, nikoliv pro zisk (Mišíková, 2003, s. 30-32).

V následující tabulce je možné vidět základní rozdíly mezi tradiční a současnou společností.

Obecná charakteristika	Hospodářství, život na venkově	Průmysl, urbanizace
1) Ekonomika	Výroba pro spotřebu, nepropojená ekonomika, lokální trhy, výrobci - domácnosti	Výroba pro zisk, generalizovaný trh, samostatný ekonomický systém
2) Charakter sociálních skupin	Neformální – pospolitosti	Formální – organizace
3) Výchova	V rodinách	Společensky organizovaná – školy, masové vzdělávání
4) Sociální kontrola	Neformální – veřejné mínění	Formální – kontrola státních institucí
5) Řízení společnosti	Decentralizovaný princip	Centralizovaný princip – novodobý stát, byrokracie v politickém smyslu života
6) Životní princip / filozofie	Kolektivistický	Individualistický

Tab. 1: Společenský kontext rodiny v tradiční a moderní společnosti

Zdroj: Mišíková, 2003, s. 35

Rodina je základem jakékoliv společnosti. Je to přirozená a primární společenská skupina, která následně tvoří celou společnost. Rodina je také se společností hluboce propojena –

rodina nemůže existovat izolovaně od společnosti, stejně tak jako společnost nemůže existovat bez rodiny. Satirová (2006, s. 335) ve své publikaci přímo uvádí: „*Dejte dohromady všechny existující rodiny a máte společnost*“. Rodina je také nenahraditelným prvkem pro každého z nás. Dochází zde k tzv. primární socializaci dítěte, udržuje se zde pocit bezpečí a lásky, člověk zde nachází štěstí a uspokojování svých potřeb, vyskytuje se zde také vzájemná upřímnost a otevřenost. Prostřednictvím rodiny také dítě realizuje svůj první kontakt se společností a její kulturou. Rodina také rozvíjí u dítěte vztah k sobě samému, k druhým lidem, širšímu okolí atd. (Helus, 2015, s. 198). Rodinné prostředí je pro člověka velmi významné a nepostradatelné, každého člověka v průběhu jeho života utváří a formuje, pomáhá mu uspokojovat jeho potřeby, průběžně ho začleňuje do společnosti atd. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 2004, s. 28). Rodina je také považována za nejvhodnější prostředí pro výchovu dítěte. Žádná jiná instituce totiž nedokáže rodinu nahradit v míře angažovanosti na osudu dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 18).

V současné době se také čím dál častěji hovoří o krizi rodiny. Na toto téma je mnoho odlišných stanovisek, vše je ale pravděpodobně zapříčiněno vysokou rozvodovostí, počtem dětí narozených mimo manželství či počtem neúplných rodin. Dunovský se ale například domníval, že se nejedná o krizi v pravém slova smyslu, ale pouze o její „adaptační proces“, kdy rodina i nadále přetrvává a posiluje se její význam (Dunovský, 1999, s. 97-98). V současné době se krizí rodiny zabývá Labusová, která například tvrdí, že není pochyb o tom, že se současná rodina v krizi opravdu vyskytuje. Krizí se dá rozumět výraznější vychýlení od stavu jistoty a rovnováhy či obtížný konflikt volající po řešení. Dle autorky mnoho současných rodin hodnotu manželství nebere vážně a nedokáže si jí vážít – tak si také vysvětluje vysoké procento rozvodů. Není ale vyloučeno, že se jedná o krize dlouhodobé a končící rozvodem. Velké procento rodin krizi překoná a soužití v této rodině pak může být naopak lepší, než tomu bylo dříve (EvaLabusová.cz, 2013). Krize rodiny také může souviset s poklesem porodnosti a sňatečnosti, naopak nárůst počtu rozvodů. Dalším příznakem pak může být akceptování alternativních forem soužití – například nesezdané soužití, bezdětné páry či rodiny s jedním rodičem. V důsledku toho dochází k oslabení tradičních rodinných svazků a následně se hovoří o krizi (Helus, 2015, s. 207-208).

Matoušek ve své publikaci hovoří o tzv. krizi v rodině muže, což se ukazuje jako nový problém. To znamená, že muž je velmi pracovně vytížen a v rodině tráví velmi málo času.

Tuto svou nepřítomnost se snaží kompenzovat například nadměrným přispíváním do rodinného rozpočtu. Celkově je pro dnešní rodinu typická časová vytíženost rodičů. Na všechny pak působí velký nátlak na zvládnání všech pracovních, ale i domácích povinností. V důsledku tohoto jsou pak velmi často zapojováni prarodiče či jiné výpomocné síly do domácnosti. Velmi často také dochází k tomu, že povinnosti spojené s domácností případnou nejstaršímu dítěti v rodině, v konečném důsledku také může dojít až k úplnému nezájmu o rodinu a upřednostňování zaměstnání (Matoušek, 2003, s. 42).

2 TYPOLOGIE RODIN

Typologií a druhů rodin existuje opravdu nespočet. Tyto typologie přispívají k lepšímu porozumění a pochopení rodinné problematiky. Samozřejmě není možné každou rodinu jednoznačně zařadit do některého z daných typů, existuje i mnoho tzv. nevyhraněných či smíšených typů rodin (Sobotková, 2007, s. 53).

K základním typologiím jistě patří dělení na rodinu úplnou a neúplnou. Jak již název napovídá, **rodina úplná** se skládá z obou rodičů a jejich dětí. **Rodina neúplná** může mít mnoho podob, charakteristickým znakem ovšem je absence jednoho z rodičů (Smutková, 2007, s. 20). Neúplná rodina vzniká v převážné většině těhotenstvím svobodné ženy, rozvodem či úmrtím jednoho z manželů (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 185). Dále se také může vyskytovat **rodina doplněná**, v tomto případě se jedná o jednoho nevlastního rodiče (Smutková, 2007, s. 20).

Nejčastějším typem v současné společnosti je **rodina nukleární**. Jedná se o dvougenerační rodinu, která se skládá z rodičů – tedy z muže a ženy a jejich biologických či adoptovaných dětí. Opakem nukleární rodiny je **rodina rozšířená**. Tento typ rodina předpokládá soužití více generací v jedné domácnosti. Může se jednat například o prarodiče, nebo i o bratry či sestry s jejich rodinami (Mišíková, 2003, s. 5).

Další dělení rozlišuje rodinu tradiční a moderní, případně postmoderní. **Tradiční rodina** je charakteristická tím, že se v ní vyskytuje současně více generací. Rodina zabezpečuje existenci a ochranu všech svých členů. Vzniká obvykle za účelem ochrany nejmladších či naopak nejstarších z rodiny. V této rodině jsou také pevně určeny mužské a ženské role. Na rozdíl od moderní rodiny je také typická svou vysokou stabilitou a funkčností. Tyto rodiny však nebyly vytvářeny na základě vzájemné lásky a citů, naopak byly zakládány v zájmu celé společnosti, kvůli zájmům původních rodin, ze kterých partneři pocházeli (Smutková, 2007, s. 16). **Moderní rodina** je naopak obvykle nukleární. Role v rodině jsou více specializované, nejsou již tak jednoznačně odděleny, tudíž v čele rodiny nemusí být vždy pouze muž. Rodina již nezabezpečuje existenci všech členů po celý jejich život, často také neplní některé funkce, které jsou nahrazovány institucemi (Smutková, 2007, s. 16-18). **Rodina postmoderní** již není ve většině případů vytvářena kvůli plození a výchově dětí, ale

kvůli citovému zabezpečení. Vyskytuje se zde silná individualita a nezávislost (Smutková, 2007, s. 18-19).

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	široká, vícegenerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, kulturní
Legitimizace	sex, děti	děti	nelegitimizuje
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statusotvorné, citové	citové
Autorita	otec	otec – matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	náboženský, církevní	občanský	masmediální
Mezigenerační přenos	patrilinéární, autoritativní	demokratický, smíšený	slabý

Tab. 2: Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny

Zdroj: Možný, 2006, s. 23

Jako další typ můžeme rozdělovat rodinu orientační a prokreační. **Rodina orientační** je ta, ze které člověk sám pochází a ve které vyrůstal, naopak **rodinu prokreační** následně sám založí a bude v ní vychovávat své děti (Kraus, 2014, s. 80).

Rodina nevlastní je taková rodina, kdy jeden z rodičů je vlastní (biologický) rodič, naopak druhý rodič je nevlastní (Matějček, 1994, s. 66). Dalo by se tedy říci, že hovoříme o tzv. rodině doplněné. Logicky tedy vyplývá, že **rodina vlastní** je naopak taková rodina, kdy oba rodiče jsou vlastní – tedy biologičtí. Třetím typem je **rodina náhradní**. Jedná se o speciální druh rodiny, v případě, že se biologičtí rodiče z nějakého důvodu nemohou, neumějí či

nechtějí o své dítě starat, je pak v rámci pěstounské péče či adopce umístěno do tzv. rodiny náhradní. (Matějček, 1994, s. 21-22)

Dle Smutkové také můžeme definovat **rodinu klinickou**, ve které se vyskytují nějaké poruchy jako například duševní choroba nebo i záznam v rejstříku trestů. Druhým typem je pak **rodina neklinická**, ve které se nevyskytuje žádná porucha (Smutková, 2007, s. 21).

Podle rozdělení moci v rodině rozdělujeme rodinu na **patriarchální** – moc je v rukou otce, **matriarchální** – moc je v rukou matky a **egalitární**, kdy je moc rozdělena mezi matku i otce (Mišíková, 2003, s. 9).

Rodinu také můžeme dělit z hlediska principu, kterým vytváří své příbuzenské vztahy a systémy. **Rodina patrilinéární** odvozuje původ potomstva a dědických práv výlučně z otcovy linie, **rodina matrilinéární** výlučně z matčiny linie a **rodina bilaterální** odvozuje původ potomstva a dědických práv současně z matčiny i otcovy linie (Mišíková, 2003, s. 12).

Velmi podobné je také dělení dle místa bydliště rodiny. **Matrilokální rodina** žije v místě bydliště manželky, **patrilokální rodina** v místě bydliště manžela, naopak **neolokální rodina** žije v nové lokalitě, na novém místě. Dále se může vyskytovat také **rodina bilokální**, která nemá předem jasně stanovené, ke kterému příbuzenstvu z manželů se přidruží. Posledním typem je **rodina duolokální**, jedná se však o vzácné a málo časté případy. V tomto případě žijí manželé stále ve svých původních rodinách (Mišíková, 2003, s. 14-16).

Matoušek ve své publikaci uvádí další typologii rodin a to rodiny perfekcionista, nepřiměřené, egocentrické a asociální. **Perfekcionista rodiny** se vyznačují důrazem na způsoby chování, kdy při překročení těchto norem následuje úzkost. Rodina vyžaduje úspěch po všech svých členech. V případě potíží si poradí sama, nevyhledává pomoc institucí. **Nepřiměřené rodiny** se naopak nadměrně spoléhají na vnější pomoc při nastalých problémech, označují se také jako extrémně závislé, například i na sociálním pracovníkovi. Pomoc obvykle naleznou u širší rodiny, v komunitě či u různých institucí. Členové těchto rodin nedokáží vhodně vyhodnocovat situace, co se děje nyní, ale ani co by se mohlo dít v budoucnu. Často se vyskytují potíže s hospodařením s financemi či výchovou dětí.

V *egocentrických rodinách* se dospělí zaměřují především na budování své kariéry. Po finanční stránce je rodina obvykle velmi dobře zajištěna, jsou zde ovšem oslabeny vztahy mezi jednotlivými členy. Člověk v této rodině má hodnotu jen tehdy, uspokojuje-li potřeby jiného člena rodiny nebo rodinu reprezentuje navenek. V těchto rodinách se často vyskytují projevy násilí, u dětí pak delikventní projevy, vše je ale striktně utajeno. *Asociální typ rodiny* se řadí mezi delikventní či deviantní rodiny. Je zde časté užívání alkoholu či jiných návykových látek. Členové uspokojují své potřeby bez ohledu na jakékoliv právní normy. Je zde velmi častý výskyt fyzické agrese. Vztah mezi dospělými obvykle vznikl náhle, narození dětí je neplánované, je tedy běžné, že tyto děti putují do adopce. Tento typ rodiny již vyžaduje zásah odborníka (Matoušek, 2003, s. 195).

Le Play rozlišuje tři typy rodin, a to *rodinu příbuzenskou*, jejíž stabilita je velmi vysoká, řídí se tradičními hodnotami a poskytuje podporu všem členům rodiny, naopak schopným členům rodiny brání v rozvoji. Tento typ rodiny se skládá až ze čtyř generací, kdy děti i po sňatku zůstávají pod pravomocí nejstaršího otce v rodině. *Nestabilní rodina* se naopak skládá pouze z rodičů a jejich neprovdaných dětí. Provdané děti rodinu velmi brzo opouští a zbavují se tak veškerých závazků vůči této rodině. V důsledku tohoto mizí autoritativní postavení otce, často se také vyskytuje osamělost a izolovanost a to především ve stáří. Posledním typem je *rodina rozvětvená*, která je typická rodinným domem, ve kterém zůstává zpravidla nejstarší syn i poté, co se oženil a založil vlastní rodinu. Tato nová rodina přebírá veškerou odpovědnost, udržuje celou rodinu pohromadě, podílí se na udržování rodinných tradic atd. (Možný, 2006, s. 39).

Pravděpodobně nejznámější a často citovaná typologie funkčnosti dělí rodiny do pěti typů:

- 1) *Rodiny stabilizovaně funkční* – tyto rodiny plně fungují a zajišťují bezpečné podmínky pro své děti.
- 2) *Rodiny funkční s přechodnými, více či méně vážnými problémy* – tento typ zahrnuje většinu dnešních rodin, problémy rodina sama zvládá bez větších obtíží a díky těmto problémům se rodina dále rozvíjí a zoceluje.
- 3) *Rodiny problémové* – v této rodině se často vyskytují problémy, které se rodina snaží sama řešit a také často hledá pomoc, problémové může být i plnění některých jejích funkcí

4) Rodiny dysfunkční – v těchto rodinách je výchova dětí již vážně ohrožena a to z důvodu neplnění funkcí rodiny. V tomto případě rodina vyžaduje zásah a pomoc zvnějšku, jinak hrozí rozpad rodiny s traumatizujícími následky.

5) Rodiny afunkční – v těchto rodinách se velmi často vyskytují rizikové projevy, děti jsou vážně ohroženy a rodina neplní své funkce natolik, že jakýkoliv zásah zvnějšku již postrádá smysl. Děti z takových rodin velmi často končí v ústavních zařízeních. Takovýchto rodin se v České republice vyskytuje minimum – přibližně jen 1% (Helus, 2015, s. 222-223).

Někteří autoři popisují pouze rodinu funkční (namísto rodiny stabilizovaně funkční a rodiny funkční s přechodnými, více či méně vážnými problémy). Tento typ rodiny pak také nazývají jako rodinu eufunkční či neklinickou (Psychologie v teorii a praxi, 2009)

V souvislosti s typologií rodiny by bylo dobré zmínit také tzv. Dotazník funkčnosti rodiny, jehož autorem je Dunovský. Tento dotazník zjišťuje, nakolik rodina plní své funkce a dle výsledků následně rozděluje rodiny na již zmíněné funkční, problémové, dysfunkční a afunkční. Dotazník se zaměřuje na 8 kritérií jako např. samotné *složení rodiny* (rodina úplná, neúplná, doplněná, náhradní), její *stabilita* (pevná, narušená, rozvrácená) a *sociálně ekonomická situace* (hodnotí se dle věku rodičů, vzdělání, zaměstnání, rodinného stavu, příjmu, bydlení, vybavení bytu atd. - velmi dobrá, dobrá, uspokojivá, špatná, velmi špatná), *osobnost rodičů* (vyrovnaná, nevyrovnaná, patologická), *sourozenců* (alespoň 1 sourozenec, jedináček, handicapovaný sourozenec, sourozenec žijící mimo rodinu atd.) i *samotného dítěte* (jeho stav a vývoj – odpovídající normě, vážněji narušený, těžce narušený) či *zájem rodičů* (opravdový, formální, nedostatečný, nezájem, nenávistný vztah) a *péče rodičů o dítě samotné* (velmi dobrá, uspokojivá, dostatečná, špatná, nedostatečná, traumatizující) (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 17). Pokud v rodině žije více dětí, vyhodnocuje se pro každé dítě zvlášť. Dotazník je také možné provádět opakovaně, v tomto případě je pak možné pozorovat vývoj v dané rodině. Dle výsledků jsou rodiny rozděleny do jednotlivých pásem. Pásmo 0 – 4 body určuje rodinu funkční, 5 – 9 bodů rodinu problémovou, 10 – 14 bodů rodinu dysfunkční a 15 – 24 bodů rodinu afunkční (Dunovský, 1999, s. 106-109). Průběžné hodnocení využívá pětibodovou a třibodovou hodnotící škálu, přičemž bodování funguje na bázi tzv. trestných bodů. Každým bodem, který rodina získá, se posunuje blíže k typu rodiny afunkční (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 17).

Dělení a typologií rodin existuje opravdu nespočet, zde byly vybrány pouze ty nejzákladnější, které korespondují s tématem této práce.

2.1 Role v rodině

Sociální role představuje sociálně očekávané chování jednotlivce, či skupiny v souvislosti s jeho pozicí ve společnosti, nebo i v rodině. Role v rodině představuje jakýsi vzorec chování, podle kterého se člen rodiny chová, a se kterým se identifikuje. Role můžeme rozdělit na *konvergentní* – v případě, že je člověk s rolí ztotožněný, dále pak na *divergentní* – v případě, že je role formálně naplněna, ale jedinec ji nemá zevnitřněnou, neztotožní se s ní (Gabura, 2012, s. 95).

Genderové předsudky a stereotypy připisují mužům a ženám odlišné vlastnosti a to v závislosti na jejich pohlaví. V rodině ale nelze srovnávat, jaké rozdělení rolí, práce a povinností je to správné. Celé toto rozdělení a uspořádání je založeno především na domluvě mezi oběma partnery (Kimplová, 2008, s. 28-29).

Vágnerová (2000, s. 344) uvádí, že: „*Rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka*“. Tato role je také sociálně vysoce ceněna. Rodičovská role je považována za asymetrickou, jelikož se jedná o jedinou nezpochybnitelně nadřazenou roli, kdy rodič je vůči dítěti dominantní osobou. Jedná se taky o roli nevratnou. Pokud se člověk jednou rozhodne být rodičem, toto rozhodnutí již nelze vzít zpět. Není možné přestat být rodičem. Příchod dítěte do rodiny také připoutá partnery nezrušitelnou vazbou.

Jak již bylo zmíněno, rodina prošla v poslední době mnoha změnami, stejně tak se mění i role muže a ženy (otce a matky) v rodině. Dříve byly tyto role striktně odděleny, každý rodič zastával svou práci, měl své postavení a z toho plynoucí povinnosti. V současné době tomu již tak v převážné většině není. Na začátek si zde uvedeme psychologické dimenze mužské a ženské role v tradičním pojetí.

Ženská role	Mužská role
Od žen se očekává, případně připouští, jsou-li:	Od mužů se očekává, případně připouští, jsou-li:
<ul style="list-style-type: none"> • Orientované na domov a děti, • vřelé, laskavé, jemné, něžné, • uvědomují si pocity druhých lidí, ohleduplné, taktní, soucitné, • náladové, přecitlivělé, temperamentní, vzrušitelné, emocionální, subjektivní, nelogické, • stěžující si, hašteřivé, • slabé, bezmocné, křehké, emočně zranitelné, • submisivní, povolné, závislé. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ambiciózní, soutěživí, podnikaví, průbojní, orientovaní na svět, • klidní, stabilní, neemotivní, realističtí, • silní a vyhranění, houževnatí a neústupní, rázní, • agresivní, siláčtí, rozhodní, dominantní, objektivní, logičtí, • nezávislí, spoléhající se na sebe • drsní, strozí, nelítostní, krutí, • autokratičtí, rigidní, arogantní.

Tab. 3: Psychologické dimenze mužské a ženské role v tradičním pojetí

Zdroj: Plaňava, 2000, s. 108

Plaňava (2000, s. 105-107) ve své publikaci uvádí, že tzv. mužská a ženská role již končí. Muži a ženy jsou ve své podstatě stejní, a oba dokáží toho druhého plně zastoupit. Dále také nepopírá, že by i nadále neexistovaly rozdíly mezi muži a ženami, tyto rozdíly se ale razantně zmenšují a téměř až zanikají – jako např. ve stylu oblékání, chování či hodnotové preference.

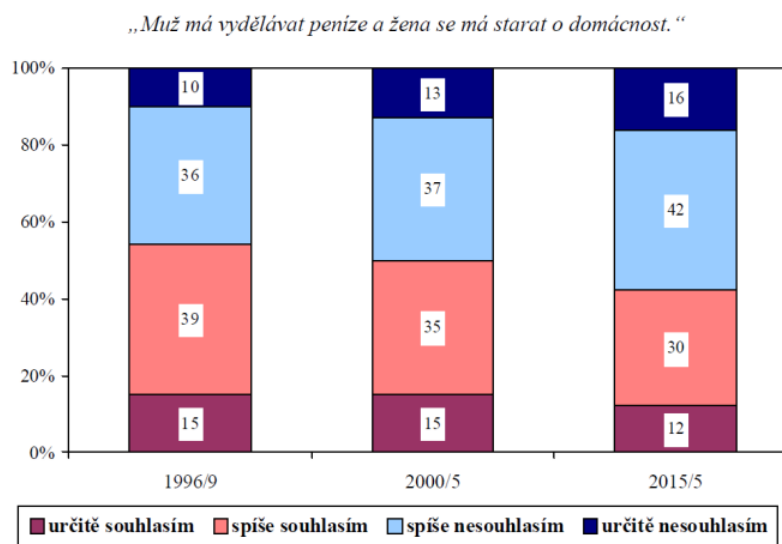
Obě role jsou si v současnosti velmi podobné, dokonce se až překrývají. Dříve byl muž vždy hlavou a živitelem rodiny, nyní je definování jeho role mnohem komplikovanější. Ženy přebírají některé úlohy mužů, zatímco muži přebírají některé úlohy žen. Toto propojení nemusí být vždy ale jen nevýhodou. Naopak tato míra přizpůsobivosti a současně i rozdílnosti rozšiřuje okruh možností v rodině, stabilizuje rodinu a u manželů zvyšuje vzájemnou přitažlivost (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 18).

Identita ženy a její role je založena na činnostech spojených s rodinou a to i v případě, že žena pracuje. Žena je okolím vnímána i sama sebe vnímá především jako manželku a mat-

ku, ne jako pracující ženu a manželku. Muž je naopak primárně orientován na veřejnou sféru a placené zaměstnání. Mužova identita je založena právě na tomto placeném zaměstnání, kdy jeho postavení ve společnosti souvisí s jeho pozicí na trhu práce (Šrajfer, Musil et al., 2008, s. 32).

V polovině roku 2015 proběhl výzkum týkající se rozdělení rolí v ČR. Dle tohoto výzkumu více než polovina dotazovaných (58% z celkového počtu 1065 osob) nesouhlasí s tradičním rozdělením rolí v rodině – především co se týče finančního zajištění rodiny a péče o děti a domácnost (Stem.cz, 2015).

Výzkum také obsahoval mnoho grafů porovnávajících aktuální situaci s dřívější. Dle následujícího grafu je vidět, že česká společnost již pomalu upouští od stereotypního rozdělení rolí.

Obrázek 2: Rozdělení rolí muže a ženy v rodině v letech 1996, 2000, 2015

Zdroj: Stem, 2015

Naopak Centrum pro výzkum veřejného mínění provedlo v únoru tohoto roku také výzkum týkající se rolí muže a ženy v rodině. Z uvedených výsledků naopak jasně vyplývá, že většina (85%) z 226 dotazovaných si i nadále myslí, že například drobné opravy v domácnosti by měl provádět muž, 64% dotazovaných tvrdí, že by muž měl být také živitelem rodiny a měl by ji finančně zabezpečit. Dále by se muž měl věnovat veřejným funkcím a usilovat o profesní kariéru více než žena. Naopak jako typicky ženské činnosti byly uvedeny: vaře-

ní, úklid domácnosti, péče o děti a nákup potravin, s čímž se ztotožňuje většina dotázaných (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2016).

Z uvedených výzkumů je tedy zřejmé, že není možné jednoznačně určit, k jakému rozdělení rolí v rodině se obyvatelé České republiky přiklání. Velmi záleží na dotazovaných respondentech, jejich přístupu k výchově a rodině, místě bydliště, věku atd.

Kvůli nejasnému rozdělení rolí byly zavedeny tři typy uspořádání vztahů a rolí v rodině:

- 1) **Egalitární typ:** V tomto případě má muž i žena stejná práva a povinnosti vůči rodině. Podíl na moci a rozhodování je poměrně vyvážený a shodný, nevyskytuje se zde hlavní živitel rodiny – oba v rodině vystupují jako spoluživitelé. Pro identitu muže i ženy je podstatná stejná sféra, přičemž existují tři možnosti: a) muž a žena kladou důraz na rodinu, b) kladou důraz na práci nebo c) snaží se skloubit a vyvážit obě tyto sféry.
- 2) **Přechodný typ:** Zásadním rozdílem oproti předchozímu modelu je fakt, že žena sama sebe vnímá už i jako zaměstnanou ženu, ne jen pouze jako matku v domácnosti. Pracovní i rodinná sféra jsou pro ni stejně důležité. V tomto typu se vyskytují ale i výrazné nerovnosti. Hlavní je především rozdíl ve finančním ohodnocení zaměstnání, kdy žena je obvykle níže platově ohodnocena než muž. Muž se v tomto případě tedy stává hlavním živitelem rodiny a tráví s rodinou podstatně méně času než žena. Muž v tomto případě akceptuje zaměstnání své ženy, i tak ale od ní požaduje hlavní míru zodpovědnosti v péči o domácnost a děti.
- 3) **Smíšený typ:** V tomto modelu pracují oba manželé a pro oba je práce důležitá. Mírně důležitější je ovšem pro muže, který se častěji věnuje kariéře a kariérnímu růstu. Z důvodu zaměstnanosti obou manželů se na financování domácnosti podílejí oba. Na pracích v domácnosti se podílejí také oba partneři, přičemž je typické, že se dokáží bez problémů zastupovat v jednotlivých rolích (Maříková In Šrajer, Musil et al., 2008, s. 32).

Můžeme zde zpozorovat různé rozdíly, především oproti tzv. tradičnímu typu, kdy je muž výlučným živitelem a hlavou rodiny a žena je na něm plně závislá.

Dle studie Českého statistického úřadu z let 2002-2009 tzv. tradiční model rozdělení rolí v rodině převažuje spíše u rodin s malým dítětem – kdy otec pracuje a živí rodinu, zatímco matka je v domácnosti. U rodin se staršími dětmi pak ve většině případu pracují již oba

rodiče a současně se oba starají o domácnost, i když větší část této zodpovědnosti je stále na ženě. Dalo by se pak tedy hovořit o modelu smíšeném i přechodném, dle individuálních charakteristik dané rodiny (Český statistický úřad, 2010).

2.2 Alternativní formy soužití

Jak již bylo výše zmíněno, hodnota svazku manželství v současné společnosti pomalu upadá. Stále více mladých lidí volí jiné formy soužití, ať už z pohodlnosti, či praktičnosti v případě rozchodu. Zde jsou vypsány ty nejběžnější a nejčastěji pozorovatelné alternativní formy soužití párů.

Nesezdané soužití

Tato forma soužití je někdy také označována jako kohabitace. Jedná se o stav, kdy spolu dva lidé žijí v sexuálním vztahu, ale nejsou spojeni manželským svazkem. Forma nesezdaného soužití se stále více rozšiřuje a stává se čím dál modernější. Počet párů, kteří se rozhodnou do manželství nevstupovat se zvyšuje. Tyto páry pak bydlí spolu, vychovávají děti, prakticky fungují jako rodina, pouze bez legalizovaného svazku. Tuto alternativní formu volí často také páry po rozvodu, kdy už nemají zájem se znovu vázat a vstupovat do dalšího manželství. Velmi často se s nesezdaným soužitím setkáme také u studentů a mladých párů. Dle Giddense se jedná o tzv. experimentální stádium před uzavřením manželství, kdy si mladí lidé zjišťují, zda vůbec spolu dokáží žít. Tato doba se bohužel stále prodlužuje a mnoho párů do svazku vůbec nevstoupí (Giddens, 2009, s. 339). Dle průzkumu Českého statistického úřadu v letech 2009-2013 žilo přibližně 77% žen ve věku 35-39 let v partnerské domácnosti, naopak nesezdaných soužití bylo pouze přibližně 13%. U žen v mladším věku, tedy mezi 20 a 24 lety žilo téměř 70% v nesezdaném soužití, zatímco v partnerské domácnosti pouze necelých 20% žen (Český statistický úřad, 2014).

Singles

Být single, neboli žít sám, se v současnosti stává celospolečenským trendem, který se stále zvyšuje. Je ovlivňován několika faktory, mezi které může patřit například tendence k pozdějšímu uzavírání manželství, odkládání rodičovství či zvyšující se míra rozvodovosti. Tento trend je častý především u mladých lidí, kteří chtějí zůstat svobodní, užívat si ži-

vot, žít jen na svou vlastní zodpovědnost. Tito lidé připisují nezávislosti evidentně vyšší hodnotu než manželskému soužití. Mnoho těchto lidí, ale nevnímá svou situaci za konečný stav, většina z těchto lidí následně vstoupí do manželství. Velmi častý výskyt osob žijících samostatně najdeme i na protipólu mladých lidí – tedy u seniorů. Pokud byly tyto lidé zvyklí žít celý život se svým manželem či partnerem, je pro tyto osoby po partnerově smrti velmi obtížné navázat nový vztah, proto se rozhodnou žít samostatně (Giddens, 2009, s. 342). Dle posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, žilo v České republice přibližně 1 200 000 osob samostatně. Většinovou skupinou byli lidé seniorského věku, skupinu sčítající přibližně 300 000 osob pak tvořili mladí nezávislí jedinci (Český statistický úřad, 2014).

Neúplná rodina

Též rodina s jedním rodičem či osamělý rodič. Jedná se tedy o rodiny vzniklé rozchodem, rozvodem, úmrtím manžela či manželky, adopcí dítěte jednotlivcem či porodem dítěte mimo manželství, tedy za svobodna. Dříve se jednalo převážně o svobodné matky s dítětem. Mnoho těchto matek bylo nezletilých či velmi mladých a byly příchodem dítěte často zaskočeny. V současnosti se zvyšuje trend plánovaných dětí u svobodných matek. Jedná se již o starší ženy, finančně zajištěné, které chtějí svého potomka, přestože doposud nenalezly vhodného partnera. Být osamělým rodičem je jistě velmi složité ať už z oblasti financí, zvládnutí stresu, zaměstnání, vedení domácnosti apod. V důsledku vyčerpání se pak může objevit problematická interakce s dítětem / dětmi, časté jsou také konflikty s bývalým manželem či otcem dítěte, dále také nejistota v dalším případném vztahu atd. Ačkoliv jsou osamělými rodiči převážně ženy, zvyšuje se i počet osamělých otců samoživitelů (Sobotková, 2007 s. 170-178).

Nevlastní rodina

Jedná se o rodinu vzniklou po druhém či dalším sňatku jednoho z rodičů, kdy alespoň jeden z dospělých má z předchozího vztahu či manželství děti. Tato rodina se často označuje jako rekonstruovaná (Giddens, 2009, s. 335). Matějček tuto rodinu také označuje za rodinu doplněnou (Sobotková, 2007, s. 179).

Soužití homosexuálních párů

Soužití homosexuálních párů je dalším alternativním modelem soužití. Jedná se tedy o dva jedince stejného pohlaví. V oblasti rodinného života mají tyto páry oproti heterogenním rodinám výhodu v tom, že role v rodině nejsou definovatelné. Záleží tedy čistě na těchto jedincích, jak si role rozdělí, kdo bude vykonávat jaké úkoly atd. (Giddens, 2009, s. 341). U homosexuálních párů se také často může vyskytovat pocit sociální izolace či vyloučení. Vše pravděpodobně pramení z lidských předsudků, které vůči této menšině někteří stále zaujímají. Často nenávistné postoje vůči homosexuálním párům se vyskytují, pokud se začne jednat o výchově dětí těmito páry. Je samozřejmě možné, že jeden z partnerů má již dítě z předešlého manželství či partnerství. Další variantou u žen, je svobodné mateřství. Ačkoliv je výchova dětí homosexuálními páry velmi diskutovaným tématem, dosavadní provedené výzkumy neprokázaly žádné výrazné odlišnosti u dětí vychovávaných heterosexuálními a homosexuálními páry (Sobotková, 2007, s. 189-198). V České republice mají homosexuální páry možnost vstoupit do registrovaného partnerství, které upravuje zákon č. 115/2006 Sb., O registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů. Dle doposud zjištěných poznatků uzavřelo v ČR registrované partnerství do února tohoto roku celkem téměř 2 200 párů (České noviny, 2016). Ačkoliv si homosexuální jedinci mohli adoptovat dítě, po vstupu do registrovaného partnerství jim to zákon již neumožňoval. Proti tomuto zákazu bylo vzneseno již několik námitek a byl několikrát napaden. V současnosti se opět diskutuje, zda registrovaným homosexuálním párům adopci povolit či nikoliv, doposud se ovšem nedospělo k definitivnímu rozhodnutí (Deník.cz, 2016).

Bezdětná rodina

Posledním zde zmíněným typem je bezdětná rodina. V současném světě se mnoho párů potýká s neplodností, tzv. infertilitou. Mnoho z těchto párů se v důsledku neplodnosti následně rozhodne pro adopci či pěstounství. Ve společnosti se ale vyskytují i rodiny, které děti záměrně nechtějí. Toto rozhodnutí může být způsobeno například vysokými ambicemi v oblasti zaměstnání a kariérního růstu, finanční náročností spojenou s finančním zajištěním potomka, nebo rodiče jednoduše mají jiné priority, chtějí být nezávislí, chtějí cestovat atd. (Grujičová, Kubička, 2009, s. 109). Za bezdětné manželství se dá považovat i první fáze manželství. Jedná se o přirozený začátek manželství, kdy manželé ještě dítě nemají, ale společně ho do budoucna plánují (Gabura, 2012, s. 103).

3 PSYCHOSOCIOLOGICKÉ ASPEKTY RODINY

Každý člověk vstupuje do manželství s určitou představou, nezakládá svou rodinu s čistým štítem, bez představ a očekávání od své budoucnosti. V oblasti psychologie rodiny byly vytvořeny tři základní přístupy vysvětlující to, čím je člověk ovlivněn při vstupu do manželství a při zakládání vlastní rodiny. Tyto tři přístupy popisuje Kimplová (2008, s. 13-17) následně:

a) *Přístup dynamický*

Příčiny potíží a problémů, které si člověk přináší do své nové rodiny, je možné najít ve své historii a minulých zkušenostech. Každého člověka totiž primárně ovlivňuje rodina - zde prožívá to dobré, ale i to špatné. Právě z těchto špatných zážitků pak může pramenit tendence opakovat minulé konflikty, vzorce chování z dětství atd. Člověk se jakoby snaží vyřešit tyto minulé nevyřešené problémy. Tento přístup je tedy založen na nesplněných očekáváních, které vyplývají z minulých zážitků.

b) *Přístup kognitivně-behaviorální*

Tento přístup se soustředí především na přímou změnu v současném chování a jednání. Nebere se zde ohled na příčinu problému. Jedná se především o navození kladného chování a pozitivní komunikace mezi partnery, dále pak také efektivní řešení problémů a konfliktů.

c) *Přístup humanistický*

Humanistický přístup klade důraz na upřímnost a otevřenost obou partnerů. Dále se zakládá na toleranci, vzájemném respektu a úctě, toleranci k odlišnostem a podporování osobního růstu.

3.1 Psychologie rodiny

Po uzavření manželství se partneři obvykle dostávají do fáze rozhodování. Debatují o tom, zda mít děti, případně kdy. I v tomto případě je na partnery kladen velký nátlak ze strany společnosti. Mateřství je totiž ve většině případů považováno za samozřejmost. Na bezdětnou rodinu je pohlíženo odlišně. Tyto rodiny či ženy jsou pak často považovány za sobecké, kariéristické či chladné. Tento proces rozhodování však nemusí být snadný. Partneři zvažují všechna pozitiva i negativa. Jako pozitiva dětí v rodině se nejčastěji uvádí například rozvoj rodinných vztahů, partneři poznávají nové role – role otce a matky, mateřství a rodičovství také může přispět k osobnímu rozvoji, dává ženě pocit uznání a hodnoty,

často také smysl života. Naopak mezi negativní stránky patří například zpomalení kariéry zejména u matky, finanční zátěž, možný negativní dopad na manželský vztah, častá vyčerpanost a časová zaneprázdněnost (Kimplová, 2008, s. 38-39).

Manželský vztah se mění, nezůstává stejný po celou dobu trvání rodiny. Zásadní zlom přichází během prvních let trvání manželství, kdy dochází k přechodu od fáze romantické zamilovanosti k fázi realističtějšímu chápání vztahu. Dochází také ke střetu představ a skutečnosti.

I v průběhu trvání manželství a rodiny dochází ve vztahu ke krizovým obdobím. Uvádí se dvě zásadní krizová období, a to:

a) První vývojová krize mezi 2-7 rokem manželství

Právě v této fázi si jedinci uvědomí, že zamilovanost již pominula. Partneři najednou vše vidí realističtěji než dříve, na svém protějšku nachází i negativní stránky jeho / její osobnosti. V tomto období často dochází k vyjasňování odlišných názorů, projevují se negativní emoce a napětí v rodině.

b) Druhá vývojová krize přibližně po 20-25 letech od uzavření manželství

Tato krize vzniká v důsledku přibližování se ke stáří. Lidé začínají být obvykle více citliví, mají obavy o své budoucnosti, také se mohou začít vyskytovat zdravotní problémy atd. Významným bodem je také to, že v této době často odchází z domova děti. Partneři si pak musí opět zvyknout na to, že jsou spolu sami, objevuje se pocit prázdnoty. Pro překonání této krize by se partneři měli soustředit především na jejich společné zájmy, koníčky, zážitky atd.

Tyto krize mají údajně za následek zvyšující se křivku rozvodovosti. Mnoho partnerů o těchto krizových obdobích neví, a proto je mnozí partneři společně nezvládnou a nepřekonají (Kimplová, 2008, s. 70).

Jak se rodina vyvíjí, prochází různými stádii a fázemi, během kterých se různě formuje. Matoušek (2003, s. 57-72) například definuje tyto vývojové cykly rodiny:

- a) Volba partnera
- b) Sňatek
- c) Rodina s předškolním dítětem
- d) Rodina se školními a dopívajícími dětmi
- e) Rodina ve fázi opuštěného hnízda

Stejně jako tomu bylo u typologií rodiny, tak i fáze rodiny a jejich přibližné období definuje každý autor odlišně. I tak se ale vyskytují shodné znaky, jako například vhodná volba partnera určitá forma předmanželského soužití, rodina s malým dítětem či rodina po odchodu dítěte z domu. Pro doplnění si zde uvedeme ještě vývojový cyklus soužití v rodině dle Plaňavy:

vývojová etapa	ohraničení: událostí, situace	přibližné trvání v letech; 1 (dítě) 2 děti ¹⁾
<u>0. předmanželské</u> <u>/s/párování</u> 0.1. hledání 0.2. vážná známost	(zasnoubení) sňatek	? 1-2
<u>1. mladý bezdětný pár</u>	(začátek soužití) nar. prvního dítěte	1-2
<u>2. rodina s malým/í</u> <u>dítětem (dětmi)</u> 2.1. symbiotická a batolecí fáze 2.2. postsymbiotická (předškolní)	(žena končí mateř. dovolenou) (nejml.) dítě do školy	3-6 (6-8)
<u>3. rodina se školáky</u> (dětí do puberty)	1. dítě v pubertě	7-9 (9-11)
<u>4. odpoutávání a vy-</u> <u>létávání z hnízda</u> 4.1. rodina s dospívajícími dětmi 4.2. odcházení potomků z rodičovského domova	(nejml.) dítě odchází sňatek (nejml.) dítěte	7-9 (9-11)
<u>5. prázdňné hnízdo</u> 5.1. zralý pár	odchod/y/ do důchodu	
5.2 stárnoucí pár	oba v důchodu úmrť jednoho	23 a déle

Obrázek 3: Vývojový cyklus soužití v rodině

Zdroj: Plaňava, 2000, s. 144

3.2 Sociologické teorie rodiny 20. století

Strukturální funkcionalismus

Tyto teorie mají základ na modelu americké rodiny padesátých let, tedy na šťastném manželském páru, který vychovává své děti v domě na předměstí. Jedná se zde tedy o rodinu dvougenerační – nukleární. Otec v této rodině plní roli živitele rodiny a má v rodině hlavní a vedoucí úlohu. Otcovy výsledky určovaly postavení celé rodiny ve společnosti. Matka naopak zajišťuje rodinné zázemí, stará se o emocionální stránku celé rodiny, tímto se podílí

na vytváření příjemné atmosféry v rodině a pracovních úspěších svého muže, kterému je podřízena (Matulay, 2009, s. 121).

Teorie sociální směny

Tato teorie předpokládá, že základem všeho je fakt, že lidé usilují o dosažení co nejvyššího prospěchu a zisku. Zároveň ale také zdůrazňuje to, že skupinové jevy existují jen proto, že jsou realizovány pouze pomocí jedinců (Matulay, 2009, s. 122). Všichni jednotlivci tedy usilují o maximalizování svého prospěchu a volí takové řešení, které je pro ně nejpříznivější. (Možný, 2002, s. 58). Ve vztahu k rodině to následně znamená, že i rodina je sestavena pouze z jednotlivých individuí (Matulay, 2009, s. 122).

Teorie systému

Rodina představuje jakýsi komunikační systém, cílově orientovaný, v němž všichni členové usilují o přístup k moci, citům, kontrolu atd. Tento rodinný systém však nemůže existovat bez interakcí s okolním prostředím, vždy ale musí být jasně stanoveny hranice. Pokud v tomto komunikačním systému dochází k podvojně vazbě, může tento systém přivést svého člena až ke schizofrenickému jednání, což je znak vadného rodinného systému (Možný, 2006, s. 74-75).

Symbolický interakcionismus

Tato teorie se zabývá problematikou rolí, především u žen nastupujících do zaměstnání. Řeší například, jak se snáší role matky a pracující ženy. Symbolický interakcionismus je rozpracován do dvou mikroteorií:

- 1) *Teorie navýšení*: předpokladem této teorie je, že čím více rolí člověk zvládá, tím více si rozšiřuje své zkušenosti a dovednosti – ty se pak následně využívají při zvládání dalších nových rolí, které se již zvládají snadněji a lehčeji.
- 2) *Teorie přetížení*: dle této teorie dochází v důsledku více rolí k tzv. „napětí v roli“, kdy více rolí aktéra spíše vyčerpává, ne obohacuje (Možný, 2002, s. 65-66).

Teorie sociální konstrukce reality

Sociální konstrukce reality vychází z odlišností v rodinách. Tato teorie říká, že pokud manželé pochází z různých rodin, kde např. socializace probíhala odlišně, nová rodina

se následně konstruuje tak, že každý z manželů si do nové rodiny přinese to, co zažívali ve svých původních rodinách, ovšem jeden z manželů do nové rodiny přinese vždy více těchto prvků než ten druhý (Matulay, 2009, s. 123).

Teorie konfliktu

Základním tvrzením této teorie je, že kde je společnost, tam je i konflikt. Rodina je zde považována za systém, který se záměrně orientuje na regulaci konfliktů. Manželství zde představuje jakousi miniaturu třídní společnosti. Muž v této rodině vládne, zatímco žena je utlačována. V důsledku těchto konfliktů ovšem dochází ke společenskému vývoji a změně (Matulay, 2009, s. 123-124).

Sociobiologie

Sociobiologové neustále hledají odpověď na otázku – co je v lidském jednání dané geneticky a co je naopak naučené a kulturně podmíněné? To, jací jsme a co víme, získáváme, jak učení a socializací, tak i genetickým vybavením. Schopnost navazovat nové kontakty a vztahy je v sociobiologii považována za stěžejní schopnost, která je uložena v genetické výbavě každého jedince (Matulay, 2009, s. 124). Sociobiologie se tedy zabývá i otázkou kde leží meze výchovných a převýchovných možností (Možný, 2002, s. 75). Ivo Možný v souvislosti se sociobiologií hovoří o tom, že rozdíly v sociálních rolích žena a muže, jsou vlastně nepřirozené, jelikož jsou dány kulturními vzorci, a tudíž jsou pouze naučené. Pomocí učení je pak i dále předává další generaci. (Možný, 1990, s. 137).

4 FUNKCE RODINY

Rodina jakožto sociální instituce zajišťuje mnoho činností, například zabezpečuje své členy po materiální stránce, pečuje o jejich zdraví a bezpečí, vytváří socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní hodnoty, dává jim určité morální postoje, také je chrání, usměrňuje, ovlivňuje, podporuje atd. (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 79). Realizace funkcí rodiny má tedy zásadní význam pro zdravý vývoj dítěte a pro jeho správnou a úspěšnou socializaci (Helus, 2015, s. 219).

Ačkoliv rodina prošla mnoha změnami ať už ve své struktuře či postavení ve společnosti, stále se považuje za základní společenskou instituci, která by měla plnit některé podstatné funkce (Smutková, 2007, s. 22). Jelikož ale rodina prošla mnohými změnami, stejně tak i její funkce nezůstávají stejné, ale mění se také. Smysl a obsah funkcí se mění, přetváří se, obměňují, mizí, zužují se či se naopak rozšiřují a některé funkce bohužel zcela ztrácí svůj původní smysl a význam. Proto také mnoho funkcí, které původně plnila rodina, postupem času převzaly instituce a stát (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 79).

Posuzovat funkčnost či nefunkčnosti rodiny je velmi sporné. Aby rodina plnila své funkce, uvádí se několik faktorů, které jsou nutné pro správné fungování v rodině. Mezi nejdůležitější faktory patří například tvořivost, jasně vymezené role, ale také možnost zastupování v jednotlivých rolích, jasná komunikace či vyjadřování a řešení konfliktů v rodině. Zdravá a fungující rodina pak jedinci umožňuje samostatnost, osobní zodpovědnost, nezávislost myšlení, poskytuje mu pocit blízkosti, sounáležitosti atd. Taková rodina je pak schopna poměrně bez problémů řešit nenadálé situace, které jí život přináší (Výrost, Slaměník, 1998, s. 310). Matoušek (2003, s. 193) přidává další posuzované faktory u rodin, a to: kulturní a hodnotová orientace, zajištění základních potřeb všech členů rodiny, stav domácnosti, hodnocení vývoje dítěte, zaměstnání rodičů a jejich pracovní spokojenost, či materiální zabezpečení rodiny. Je nutné zdůraznit, že posuzování funkčnosti či nefunkčnosti rodiny vyžaduje především dlouhodobý přímý kontakt sociální pracovnice s rodinou.

Různí autoři rozdělují různé množství funkcí rodiny a těmto jednotlivým funkcím připisují různou míru důležitosti. Nedá se tedy přesně stanovit, kolik funkcí rodina má a kolik jich má plnit. Funkcemi a funkčností rodiny se zabývalo a stále zabývá mnoho autorů. Zde si uvedeme funkce od tří vybraných autorů, a to od Krause, Gabury a Heluse. Každý z těchto autorů se na funkce rodiny dívá z jiného hlediska, dělí je do odlišných skupin

a vyskytují se zde i mírné rozdíly v popisu těchto funkcí, proto si je zde následně analyzujeme. Konkrétní autoři byli vybráni právě z důvodu různorodosti dělení funkcí rodin.

4.1 Funkce rodiny dle Krause

1. Biologickoreprodukční funkce

Tato funkce má velký význam, jak pro rodinu, tak i pro společnost. Pro zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu, kterou zde zajišťuje právě rodina. Jedná se tedy především o plození potomků. Podstata a význam této funkce zůstává v čase neměnný, ačkoliv v současnosti pozorujeme trend, kdy jsou děti v manželském životě často překážkou v kariérním a profesním růstu a vlastní sebe-realizaci. Autor zde také zmiňuje pozorovatelný úbytek dětí. Mnoho rodin plánuje pouze jedno dítě, některé rodiny si z finančního hlediska děti vůbec dovolit nemohou. V souvislosti s kariérním růstem v rodinách také souvisí odkládání mateřství, kdy ženy přivádí na svět své potomky stále v pozdějším věku (Kraus, 2014, s. 81).

2. Sociálně-ekonomická funkce

Stejně tak jako u biologickoreprodukční funkce, tak i zde je rodina nezbytná pro společnost. Je totiž považována za významný prvek v ekonomickém rozvoji celé společnosti. Jelikož dospělí jedinci v rodinách jsou ve většině případů ekonomicky aktivní, zapojují se tak do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu tohoto povolání. Rodina je ale také současně i významným spotřebitelem, od kterého se odvíjí trh. Dříve byly rodiny samostatnou ekonomickou jednotkou. Pozvolný návrat k rodinným firmám můžeme dle Krause pozorovat i v současnosti. Pokud rodina tuto funkci neplní, nebo se vyskytne porucha této funkce, výsledky se projeví zpravidla ve hmotném zabezpečení rodin. To je také často důsledkem stále se zvyšující míry nezaměstnanosti či zvyšujících se nároků a tedy i nákladů na živobytí (Kraus, 2014, s. 81-82).

3. Ochranná funkce

Tato funkce je také označována jako funkce zaopatřovací či pečovatelská. Cílem této funkce je zabezpečit životní potřeby všech svých členů – především potřeby biologické, hygienické či zdravotní. Dříve tuto funkci z části zabezpečoval také stát,

především ve smyslu důchodového či nemocenského pojištění, domovů pro seniory či různých ozdravoven a léčebných středisek. V současnosti je snaha rodinu do této funkce opět více začleňovat – např. pacienti jsou propouštěni do domácí péče jak jen to je možné, následně se pak předpokládá, že se o svého člena postará samotná rodina (Kraus, 2014, s. 82).

4. Socializačně-výchovná funkce

Jak již zde bylo zmíněno, rodina je považována za skupinu, v níž probíhá primární socializace dítěte. Díky této funkci se dítě v rodině učí přizpůsobovat se modernímu stylu života, osvojuje si základní návyky a způsoby chování v dané společnosti. Rodiče také své dítě připravují na vstup do praktického života. Velmi významná je také interakce mladší a starší generace. Jelikož se ve společnosti stále vyskytují rodiny třígenerační, mladší generace má velký přínos a obohacuje znalosti generace starší. Může to být například z oblasti technologií a moderních komunikačních prostředků. Dalším typickým prvkem je přesouvání odpovědnosti za výchovu dítěte na školu, což se v současnosti také často vyskytuje. Od pedagogů se pak očekává výchova dítěte, profesionální působení a také náprava chyb, kterých se dopustili rodiče. V souvislosti s chybami ve výchovné funkci je třeba také zmínit výchovné přístupy či styly v rodinách. *Velmi liberální* styl dovoluje dítěti dělat téměř vše, opakem pak může být styl *autoritativní* (dítě jen plní příkazy) či *tvrdý* (rodiče při výchově používají i fyzické násilí). Dalším typem může být například styl *hýčkájící* (rodina dítě rozmazluje), *perfekcionista* (rodiče dítě usměřňují) či *hypochondričující* (rodiče se o dítě příliš, nepřiměřeně obávají). Jako nejvhodnější se pak označuje styl *demokratický*, který je založen na partnerském vztahu mezi rodiči a dětmi (Kraus, 2014, s. 82-83).

5. Rekreační, relaxační a zábavná funkce

Rekreační funkce rodiny se týká především nejmenších členů v rodině – dětí. Společné aktivity či výlety jsou nezbytné pro správné fungování rodiny. Do jaké míry rodina plní tuto funkci je znatelné na množství společně tráveného času. Ve volném čase se rodina může hromadně věnovat například zájmovým činnostem, hrám, výletům či společné dovolené (Kraus, 2014, s. 83).

6. Emocionální funkce

Tato funkce je považována za základní a nezastupitelnou, tzn., že žádná sociální instituce nemůže dítěti tuto funkci vynahradit. Rodina totiž pro dítě vytváří pocit lásky, emocionální i hmotné zázemí, pocit bezpečí a jistoty atd. Bohužel v důsledku stále se zvyšující rozvodovosti či časového vytížení rodičů některé rodiny tuto funkci zcela přestávají plnit nebo ji plní s velkými obtížemi. Důsledkem toho se zvyšuje počet dětí citově deprivovaných či dokonce týraných (Kraus, 2014, s. 83).

4.2 Funkce rodiny dle Gabury

1. Biologicko-reprodukční funkce

Dle Gabury bývá tato funkce rozdělena do fyziologické a reprodukční formy. Fyziologická forma vychází z tvrzení, že většina lidí v rodině uspokojuje své základní fyziologické potřeby, jako například bydlení, jídlo, oblečení atd. Naopak reprodukční forma reprezentuje prokreační formu sexuality a zabezpečuje reprodukci lidského rodu v rodinných podmínkách. Někdy se uvádí také rekreační forma sexuality. V rámci této formy dochází k uspokojování sexuálních potřeb v rámci rodiny (Gabura, 2012, s. 78)

2. Emocionální funkce

Rodina je pro jedince nenahraditelným a nepostradatelným prostředím. Aby se dítě v rodině správně vyvíjelo, potřebuje kolem sebe své blízké, cítit jejich emoce atd. Díky rodině se dítě následně také učí emoce přijímat a naopak i dávat. Rodina je pro člověka nesmírně důležitá, pociťuje v ní totiž pocit bezpečí, jistoty, pozitivní city a emoce, dále také vytváří zázemí pro psychickou stabilitu svých členů či stabilní citové zázemí. Pokud je rodina emocionálně a citově nezralá, nedokáže vytvářet stabilní a pozitivní zázemí pro své členy, může dojít k psychické frustraci a deprivaci. Toto může zvláště u dětí způsobovat potíže v jejich vývoji (Gabura, 2012, s. 78).

3. Sociální funkce

Díky sociální funkci rodiny se z každého jedince stává sociální tvor. Díky socializaci si jedinec osvojuje například sociální role, učí se sociálním vztahům, poznává sociální normy a pravidla. Uvádí se, že rodina také předurčuje osobnostní vývoj člověka a to, jaké vztahy bude mít v budoucnu například k odlišným skupinám lidí. Sociální funkce je často spojována s výchovou. Někteří autoři, jako například Dunovský, tuto funkci přímo označují jako socializačně-výchovnou. Je to především z toho důvodu, že sociální funkce rodiny je založena na učení, podobně jako funkce výchovná (Gabura, 2012, s. 79).

4. Ekonomická funkce

S ekonomickou funkcí rodin přímo souvisí způsob rodinného hospodaření s financemi. Správně fungující rodina totiž vždy plánuje, na co a jak finance využije. Finanční prostředky využívají členové rodiny zejména pro uspokojení svých potřeb, přičemž finance každý ještě rozděluje dle svých určených priorit. Součástí ekonomické funkce je také přerozdělování financí a tvoření rodinného rozpočtu. Ekonomickou funkci a celou situaci rodiny ovlivňuje hned řada faktorů, mezi které patří například stav ekonomiky ve státě, míra nezaměstnanosti či nedostatek vzdělání pro získání lépe placeného zaměstnání. Dále je nutné zmínit také faktory subjektivní, mezi které patří v první řadě snaha a ochota zapojit se do pracovního procesu (Gabura, 2012, s. 79).

5. Opatřovatelská funkce

Opatřovatelská funkce rodiny znamená ve většině případů to, jak a zda vůbec se rodina stará o své nemocné, starší či handicapované členy. V minulosti byla tato funkce rodiny významná, rodina poskytovala všem svým členům kompletní pomoc a podporu. Později tuto funkci převzal stát. V současné době se opět vyskytuje tendence zapojovat rodiny do péče o své členy, přičemž stát zaručuje podporu kvalitní terénní sociální a zdravotnické pomoci těmto rodinám (Gabura, 2012, s. 80).

6. Kulturně-hodnotová funkce

Tuto funkci realizuje rodina pomocí předávání zvyků, tradic či různých rituálů z generace na generaci. V rodině si člověk osvojuje etické normy, ctí určité hodnoty

a následně i nalézá svůj smysl života. Rodina ale tuto funkci realizuje i nepřímo, a to pomocí vzdělání (Gabura, 2012, s. 80).

7. Výrobní funkce

Výrobní funkce se odlišuje od předešlých v tom, že se týká pouze některých rodin v naší společnosti. Jedná se o rodiny, které tvoří či vlastní rodinný podnik. V tomto podniku pak pracuje převážná většina dospělých členů celé rodiny, i děti jsou již od malička vedeny a připravovány k této práci. Rodinný podnik poskytuje rodině finanční prostředky pro její fungování, proto výrobní funkce úzce souvisí i s funkcí ekonomickou (Gabura, 2012, s. 80)

8. Odpočinkovo-rekreační funkce

Pokud rodina funguje správně, měla by svým členům poskytovat také odpočinek či uvolnění. Členové by zde měli nabírat nové síly a také efektivněji zvládat stres. Z tohoto důvodu se o této funkci také někdy hovoří jako o funkci regenerační (Gabura, 2012, s. 80).

9. Ochranná funkce

Každá rodina by měla chránit své členy, stát za nimi, pomáhat jim zvládat obtížné situace, bránit je atd. Členové rodiny si vzájemně pomáhají v případě potíží či nepohody. V současné době se posiluje význam této funkce jako útočiště před veřejným světem. Toto bohužel ve svém důsledku může vést k čím dál větší izolovanosti rodin od okolního světa. Součástí ochranné funkce je také učení dětí samostatnosti a zodpovědnosti a jejich příprava na budoucí samostatný život. Rodina také chrání své členy před sociálně patologickými jevy ve společnosti, snaží se také vyvarovat nežádoucích činností a aktivit u svých členů. Další součástí ochranné funkce je pak i pomoc členům rodiny, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci jako například starší či nemocní členové rodiny (Gabura, 2012, s. 80-81).

4.3 Funkce rodiny dle Heluse

1. Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života

Jedná se především o uspokojování základních biologických a psychických potřeb, například potřeba spánku, jídla, pohybu atd. V důsledku toho, že potřeby dítěte uspokojují pořád tytéž osoby (zpravidla rodiče), jejich přístup k dítěti je individualizovaný, dítě si na toto své okolí snadno zvykne a je v něm doma, chce s ním mít co nejvíce společného a tzv. do něj „vrůstá“ – to pak následně umožní další zážitky a zkušenosti u dítěte. V tomto prostředí má pak dítě vhodné podmínky pro aktualizaci potencialit rozvoje, což by například v uspěchaném prostředí bez lásky a daného režimu nebylo tak jednoduché (Helus, 2015, s. 219-220).

2. Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte

Potřeba organické přináležitosti znamená mít domov, mít matku a otce a identifikovat se s ní/ním. Dítě se následně vloží do rukou rodičů, což je základem jistoty v životě jedince. Dítě má pak pocit, že patří do láskyplných a spolehlivých mezilidských vztahů. V důsledku tohoto má pak dítě potřebu a touhu integrovat se i do širší společnosti, rozvíjet vzájemné vztahy atd. Pokud dítě nemá tento pocit přináležitosti, mohou se u něj vyskytnout poruchy osobnostního rozvoje (Helus, 2015, s. 220).

3. Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor, tzn. prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnosti s druhými

V rodině se ustavuje a rozvíjí důležitá životní dráha. V této dráze jde především o pocit „já jsem“, „já jedním“, „já dovedu“, „já zvládám“ atd. Dítě si pak uvědomí sebe jako aktéra či subjekt, který je činný a jednající. Pokud je dítě aktivní a komunikativní, snadněji se pak sblíží s jinými lidmi a svým okolím, a tím obohacuje svůj život i život druhých lidí (Helus, 2015, s. 220-221).

4. Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení

Rodina učí a vede dítě k zacházení se zařízením v domácnosti, přístroji a jednotlivými předměty. Učí dítě, aby tyto předměty chápalo jako hodnotu, která něco znamená, a je tedy třeba si jí vážit, chránit, udržovat v pořádku. Dítě má také možnost

pozorovat druhé při zacházení s těmito předměty či přístroji. Dítě si následně vytvoří pomocí rodiny vztah k hmotnému světu (Helus, 2015, s. 221).

5. Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce / dívky

Pro určení sebe sama jako chlapce či dívky mají velmi důležitý význam vzory v rodině – tedy role otce a matky, případně také babičky či dědečka. Velmi důležitá je také zkušenost se sourozenci. Jedná se tedy o genderové sebezpejetí dítěte (Helus, 2015, s. 221).

6. Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady

Dítě má v rodině dva velké vzory – otce a matku. S jedním z nich se zpravidla identifikuje, následně ho pozoruje, napodobuje jeho chování a jednání a vidí v něm osobnost, kterou by samo chtělo být. Velmi důležitá je také empatie a vcítění ze strany od rodičů. Pokud se rodiče dokáží vcítit do pocitů dítěte, chápou ho, rozumí mu atd., dávají tak i dítěti možnost učit se vcítit a chápat druhého člověka (Helus, 2015, s. 221).

7. Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého

Vytváření zodpovědnosti a povinností u dítěte je nesnadná věc. Velmi často k tomu dochází nenuceným zapojením dítěte do společných rodinných činností jako například činnosti herní, pracovní či zájmové. Dítě se tak učí povinností, zodpovědností i ohleduplností a úcty (Helus, 2015, s. 221).

8. Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení, různého postavení

Jak již bylo zmíněno, pro dítě je nesmírně důležitý kontakt se svými rodiči či sourozenci, dítě se tak mnohým učí. Stejně tak je pro dítě důležitý i vztah k prarodiči, strýci a tetami a všemi známými ze všech věkových kategorií. Dítě se pak již od malička začleňuje do mezigeneračních vztahů v rodině i ve společnosti (Helus, 2015, s. 221).

9. Prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě

Rodina znamená pro dítě jisté zázemí, domov, útočiště. Díky tomuto pocitu se dítě nebojí nahlížet a vstupovat do širšího světa, zkoumá a ujasňuje si své občanské povinnosti, vidí ve společnosti ale také problémy či pokušení, vidí jednotlivé profese atd. Tímto si ve své podstatě rozšiřuje představy o svém okolí a následně i celé společnosti (Helus, 2015, s. 222).

10. Rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré, trpělivé a vcitivé vyslechnutí, radu a pomoc, je útočištěm v situacích bezradnosti

Tato funkce je pro dítě mimořádně důležitá především v období neúspěchu a nezdaru. Pokud je dítě vykořeleno z rovnováhy, zažije nějakou špatnou událost či se dokonce ocitne v krizi. Díky pocitu útočiště a pomoci ze strany rodiny pak nemá dítě tak velké obavy a pocity nejistoty a následné další neúspěchy se mu pak lépe a snadněji překonávají (Helus, 2015, s. 222)

Helus ve své publikaci uvádí deset základních funkcí rodiny. Na rozdíl od prvních dvou autorů ale pojímá funkce rodiny odlišně, a to zejména ve vztahu rodiny k dítěti. Zdůrazňuje zde primární socializaci dítěte v rodině, důležitost rodinného zázemí i vzoru rodičů jakožto předepsaných rolí matky a otce. Dále je dle autora důležitým úkolem každé rodiny realizovat svou funkčnost vůči dítěti. Tyto funkce jsou dle autora nezbytné pro zdravý a přirozený vývoj dítěte a jeho socializaci. Pokud rodina tyto funkce plní, můžeme ji pak ve vztahu k dítěti označit za funkční.

Kraus a Gabura naopak definují funkce velmi podobně. Oba se zabývají funkcemi nejen ve vztahu k dítěti, jako tomu je u Heluse, ale také ve vztahu k ostatním členům rodiny. Ačkoliv se funkce liší ve svém počtu, pojmenování a rozdělení, oba autoři zde popisují téměř totéž. Při porovnání dělení funkcí obou těchto autorů je možné zjistit, že oba poukazují a zdůrazňují stejné prvky. Dělení funkcí rodiny dle Krause je považováno za jedno z nejzákladnějších, i proto je zde uvedeno.

4.4 Poruchy funkcí rodiny

O poruchách funkcí rodiny můžeme hovořit v případě, pokud rodina své funkce neplní vůbec, nebo je plní nedostatečně. To může být způsobeno například zvyšujícími se nároky a požadavky na rodinu v současné společnosti (Kraus, 2014, s. 81). Poruchy funkcí v rodinách mohou být různě intenzivní, některé tyto poruchy jsou vratné, jiné nevratné. (Klapilová, 1996, s. 29).

V literatuře se nejčastěji uvádí poruchy **biologicko-reprodukční funkce**. V tomto případě se může projevit jako bezdětnost, neplánované rodičovství (Klapilová, 1996, s. 28). Mnoho rodin také plánuje pouze jedno dítě. Ženy se stávají matkami v pozdějším věku, než tomu bylo dříve. Ve společnosti se tedy rodí čím dál méně dětí (Kraus, 2014, s. 81). Dále se uvádí, že zde patří i příliš velký počet dětí v rodině, a to v případě, že rodiny nedokáže všechny tyto děti hmotně a finančně zabezpečit (Klapilová, 1996, s. 28).

Porucha **ekonomické funkce** se tedy vyznačuje hmotným nedostatkem v rodinách či nouzí. Porucha této funkce může být ovlivněna i vnějšími vlivy, jako například nezaměstnaností či stále se zvyšujícími nároky na rodinu (Kraus, 2014, s. 81).

V případě **socializační funkce** se poruchy mohou projevit třemi způsoby, a to pokud se rodina nemůže o dítě starat, pokud se o něj nedovede starat nebo se o něj nechce starat (Klapilová, 1996, s. 28).

Samozřejmě i v případě ostatních funkcí může docházet k jejich neplnění a následným poruchám. V oblasti ochranné funkce to může být například, pokud rodina nebude o své členy pečovat a zajišťovat jejich životní potřeby. U socializační a výchovné funkce se poruchy může projevit například nepřipravováním potomků pro praktický život, špatnou či nedostatečnou výchovou či nevhodnými výchovnými styly. Nedostatečné trávení volného času, málo společných aktivit a dovolených je pak následkem poruchy rekreační a relaxační funkce atd.

Neplnění a poruchy funkcí rodiny jsou závažným problémem v současné společnosti. Mnoho rodin si žádné problémy či poruchy ani nepřipouští, je pak tedy velmi těžké s takovými rodinami pracovat. V případě neplnění určitých funkcí může rodinám vypomoci stát v rámci sociálního zabezpečení, dále pak některé instituce či orgány. V neposlední řadě je také možná sanace rodiny, ovšem pouze v případě, že se jedná o rodinu problémo-

vou či dysfunkční. U afunkčních rodin, které neplní již žádné své základní funkce, sanace již možná není a dochází tedy k nevratnému rozpadu rodiny. Cílem sanace je především zajistit, aby rodina opět začala fungovat a plnit své funkce, aby dítě nemuselo být odděleno od svých původních rodičů. Základním předpokladem ale stále zůstává, aby si rodina problémem uvědomila a měla zájem na zlepšení své situace.

I v případě funkčních rodin se ale stát snaží o jejich podporování a ochranu. Jedná se především o podporu založení rodiny pomocí například pomocí novomanželských půjček. Dále ochrana a podpora těhotných žen a matek v době mateřství. V tomto případě se jedná o různé příspěvky jako porodné, dávky v mateřství, rodičovský příspěvek atd. Stát se také snaží chránit rodinu a poskytovat ekonomickou podporu při výchově dítěte formou různých rodinných přídavků, přídavků na děti atd. Chránit zájmy dětí patří mezi další z cílů státu v rámci rodinné politiky. Je snahou děti chránit v rodinách dysfunkčních a to především před násilím a zanedbáváním (Tomeš, 2011, s. 192).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Názory občanů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti

5.1 Proč se výzkumným problémem zabývat?

Současný pohled na rodinu se velmi mění. Dříve bylo například typickým znakem rodiny, že se jednalo výhradně o sezdané soužití a v rodině existovalo alespoň jedno dítě. Nyní někteří autoři tvrdí, že za rodinu se dá považovat i nesezdaný pár, důležitější než legalizovaný svazek jsou emocionální vztahy v rodině (Sobotková, 2001). Je tedy zřejmé, že ani samotní autoři se neshodnou na jednotné definici, ani základních znacích rodiny. Je tedy otázkou, zda jsou tyto změny v oblasti rodiny vůbec chtěné a správné.

Dunovský již před několika lety tvrdil, že rodina prochází celou svou historií neustálými změnami co do své velikosti, významu i začlenění do společnosti. Kraus například tvrdí, že: *„Rodina se stává spíše jakýmsi průchozím prostorem a její členové žijí spíše vedle sebe než spolu“*.

Jelikož se mění celé pojetí rodiny a pohled na rodinu, ani její funkce tedy nezůstávají neměnné. Naopak se proměňuje jejich obsah, některé funkce ztrácí svůj původní význam, přetváří se, mizí, zužují či rozšiřují. Mnoho funkcí rodiny již také v současné době převzaly instituce (Kraus, Poláčková, 2001).

Rodinné pouto posilují právě takové faktory, jako například vzájemná komunikace, společné záliby, společně strávený čas. Pro mnohé páry tedy není již legalizovaný svazek významný a důležitý. V současné době se také velmi často diskutuje o tzv. krizi rodiny. Tímto tématem se zabývá například Matulay, Špatenková či Sullerotová.

6 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

6.1 Výzkumné cíle

Hlavní výzkumný cíl

Zjistit názory občanů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti.

Dílčí výzkumné cíle

Zjistit názory respondentů na proměny současných rodin.

Identifikovat názory respondentů na biologicko-reprodukční funkci rodiny.

Identifikovat názory respondentů na ekonomickou funkci rodiny.

Zjistit názory respondentů na ochrannou funkci rodiny.

Identifikovat názory respondentů na výchovnou funkci rodiny.

Zjistit názory respondentů na relaxační funkci rodiny.

Zjistit názory respondentů na emocionální funkci rodiny.

Identifikovat názory respondentů na poruchy funkcí rodiny.

6.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jaký je názor občanů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti?

Dílčí výzkumné otázky

Jaký je názor respondentů na proměny současných rodin?

Jaký je názor respondentů na biologicko-reprodukční funkci rodiny?

Jaký je názor respondentů na ekonomickou funkci rodiny?

Jaký je názor respondentů na ochrannou funkci rodiny?

Jaký je názor respondentů na výchovnou funkci rodiny?

Jaký je názor respondentů na relaxační funkci rodiny?

Jaký je názor respondentů na emocionální funkci rodiny?

Jaký je názor respondentů na poruchy funkcí rodiny?

6.3 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek byl vybrán metodou dostupného výběru. Jedná se o občany České republiky, starší 18 let. Těmto občanům byl rozdán dotazník ve fyzické podobě (pokud to bylo možné), dále byl pak dotazník rozeslán i prostřednictvím internetového odkazu.

6.4 Specifikace metod sběru dat

Cílem této práce je zjistit názory občanů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti. Z tohoto důvodu byl tedy zvolen dotazník, jakožto metoda sběru dat.

Dotazník obsahuje pouze položky uzavřené. V rámci těchto uzavřených položek se vyskytují také tři položky škálové, kde rozsah škály byl stanoven na stupnici od 1 do 4. Sudý počet číslic na škále byl stanoven z důvodu obavy, že by respondenti vybírali prostřední hodnoty a tyto položky by pak ztratily svou vypovídací hodnotu.

Některým respondentům byl na základě dostupnosti rozdán dotazník ve fyzické podobě, tedy vytištěný. Zbylým respondentům byl dotazník rozeslán prostřednictvím internetu, přes webový odkaz na webových stránkách www.survio.cz. Tento postup byl zvolen z toho důvodu, že u tištěné podoby byla předpokládána větší návratnost vyplněných dotazníků.

V tištěné podobě bylo celkem rozdáno 110 dotazníků. Návratnost vyplněných dotazníků byla 68 %, což ve výsledku činí 75 vyplněných dotazníků. Návratnost dotazníků rozeslaných přes internet není možné přesně určit. Někteří respondenti bylo totiž požádání, zda by dotazník byli ochotni rozeslati dále, pro zvýšení počtu respondentů. Celkový počet dotaz-

níků vyplněných přes internet ve výsledku činí 156. Celkově bylo tedy pro tento výzkum získáno 231 respondentů.

Při samotném vyhodnocování a analyzování získaných dat byla použita deskriptivní statistika, i z toho důvodu zde tedy nejsou uvedeny případné hypotézy.

7 ANALÝZA DAT

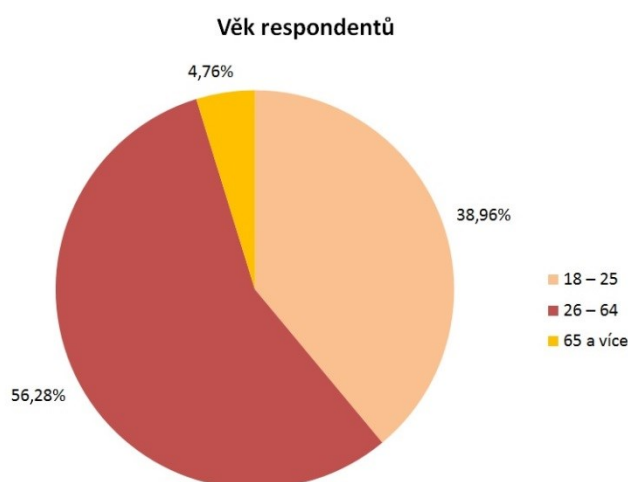
1. Věk respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
18 – 25	90	38,96%
26 – 64	130	56,28%
65 a více	11	4,76%
Σ	231	100%

Tab. 4: Věk respondentů

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Výzkumného šetření se zúčastnili respondenti ve věku od 18 let. Věk respondentů byl rozdělen do tří možných skupin. Nejvíce zastoupenou skupinu tvořili respondenti ve věku od 26 do 64 let – celkem 130 respondentů. Druhá nejčastější skupina byla od 18 do 25 let – celkem 90 respondentů. Nejméně zastoupenou skupinou byli respondenti ve věku nad 65 let, takových respondentů se zúčastnilo pouze 11.

Graf 1: Věk respondentů

2. Pohlaví respondentů

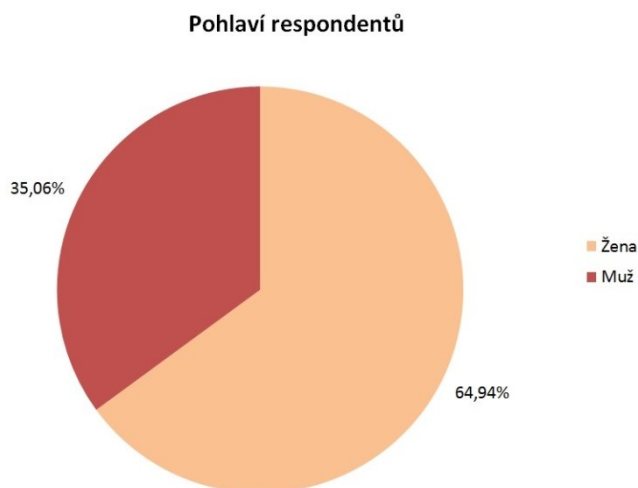
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	150	64,94%
Muž	81	35,06%
Σ	231	100%

Tab. 5: Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Z celkového počtu 231 respondentů téměř 65% představovaly ženy. Konkrétně se výzkumu účastnilo 150 respondentek a 81 respondentů, což činí přibližně 35%.

Ačkoliv bylo snahou získat vyvážený poměr mužů i žen, při dotazování o vyplnění dotazníku projevily větší ochotu ženy, i z tohoto důvodu je tedy poměr mužů a žen mírně nevyrovnaný.

Graf 2: Pohlaví respondentů

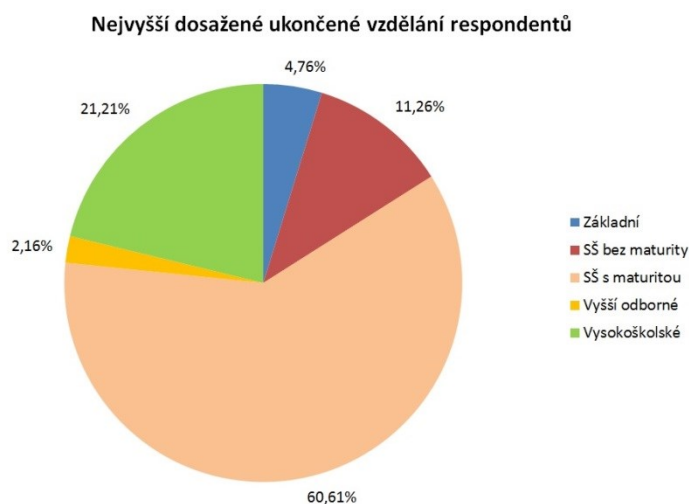
3. Nejvyšší dosažené ukončené vzdělání

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	11	4,76%
SŠ bez maturity	26	11,26%
SŠ s maturitou	140	60,61%
Vyšší odborné	5	2,16%
Vysokoškolské	49	21,21%
Σ	231	100%

Tab. 6: Nejvyšší dosažené ukončené vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Přibližně 60%, tedy 140 respondentů v dotazníku uvedlo jako nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské s maturitou. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili respondenti s vysokoškolským vzděláním, kterých bylo přibližně 21%, tedy 49 respondentů. Třetí skupinou byli respondenti se středoškolským vzděláním bez maturity, těch se zúčastnilo 26, tedy přibližně 11%. Na čtvrté pozici je 11 respondentů se základním vzděláním. Nejmenší skupinu pak tvoří respondenti s vyšším odborným vzděláním, kterých bylo pouze 5, tedy přibližně 2%.

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

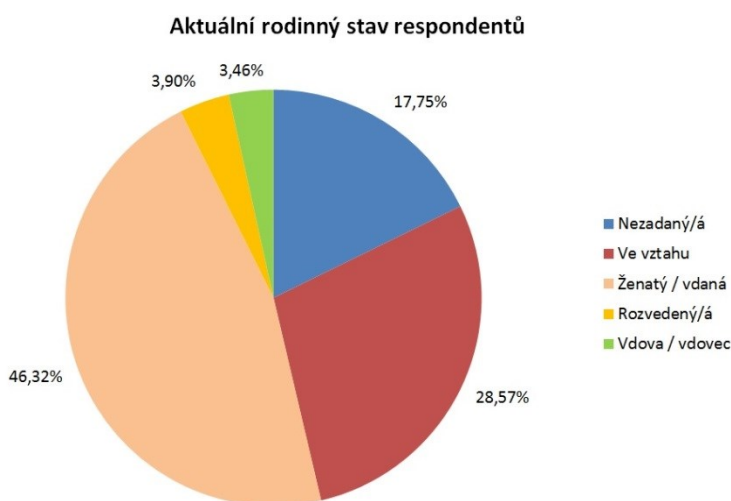
4. Aktuální rodinný stav respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nezadaný/á	41	17,75%
Ve vztahu	66	28,57%
Ženatý / vdaná	107	46,32%
Rozvedený/á	9	3,90%
Vdova / vdovec	8	3,46%
Σ	231	100%

Tab. 7: Aktuální rodinný stav respondentů

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Mezi respondenty byla téměř polovina dotazovaných v manželském svazku – jednalo se přesně o 107 respondentů. Dalších 66, tedy necelých 29% dotazovaných uvedlo, že jsou ve vztahu s partnerem či partnerkou. 18%, tedy 41 respondentů naopak uvedlo, že jsou nezadaní. Zbýlých 7% respondentů se dělilo na rozvedené, kterých bylo 9, a vdovy či vdovce, kterých bylo 8.

Graf 4: Aktuální rodinný stav respondentů

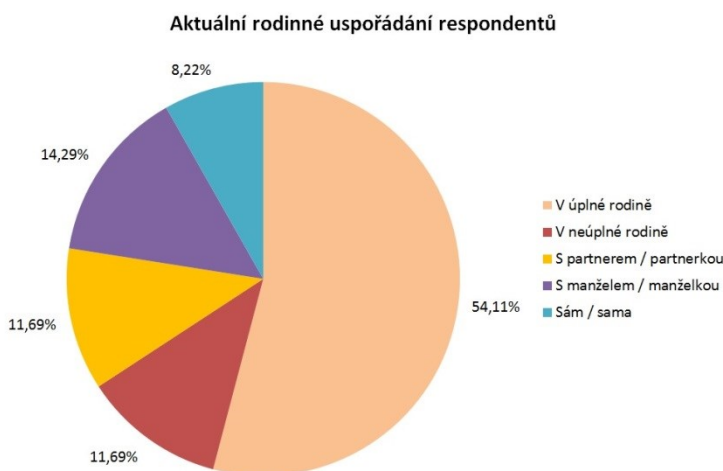
5. Aktuální rodinné uspořádání respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
V úplné rodině	125	54,11%
V neúplné rodině	27	11,69%
S partnerem / partnerkou	27	11,69%
S manželem / manželkou	33	14,29%
Sám / sama	19	8,22%
Σ	231	100%

Tab. 8: Aktuální rodinné uspořádání respondentů

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

V souvislosti s předchozí položkou, kdy největší počet respondentů byl v manželském svazku, i zde se prokázalo, že největší počet respondentů žije v úplné rodině. V tomto případě se jednalo o 54%, což činí 125 respondentů. Pouze s manželem či manželkou bez dětí žije 14%, tedy 33 respondentů. Na třetí příčce s téměř 12% jsou respondenti žijící v neúplné rodině a respondenti žijící s partnerem či partnerkou v nesezdaném soužití, kdy každá z těchto dvou skupin obsahuje 27 respondentů. Zbýlých 19 respondentů, tedy 8% uvedlo, že žijí sami.

Graf 5: Aktuální rodinné uspořádání respondentů

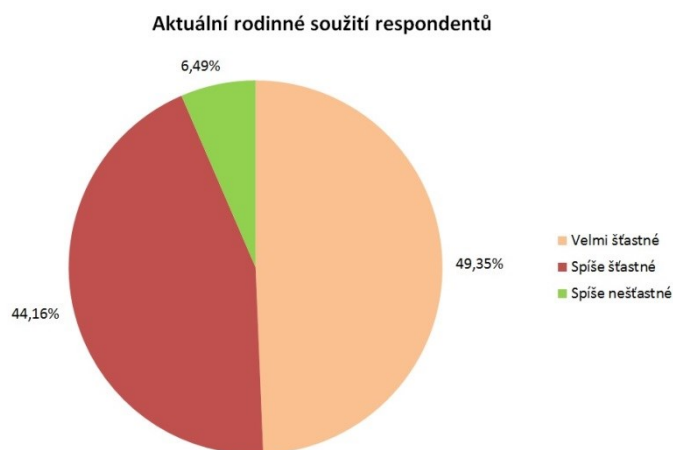
6. Aktuální rodinné soužití respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi šťastné	114	49,35%
Spíše šťastné	102	44,16%
Spíše nešťastné	15	6,49%
Nešťastné	0	0%
Σ	231	100%

Tab. 9: Aktuální rodinné soužití respondentů

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Téměř 50%, tedy 114 respondentů uvedlo, že jejich aktuální rodinné soužití považují za velmi šťastné. Dalších 102 respondentů považuje své rodinné soužití za spíše šťastné. Naopak jako spíše nešťastné považuje své rodinné soužití pouze 15 respondentů, což činí přibližně 6,5%. Jelikož se ale ve výsledku jedná pouze o malé procento, dalo by se tedy říci, že dotazovaným respondentům jejich aktuální rodinné soužití vyhovuje.

Graf 6: Aktuální rodinné soužití respondentů

7. Jaké jsou dle Vašeho názoru nejdůležitější hodnoty současných rodin?

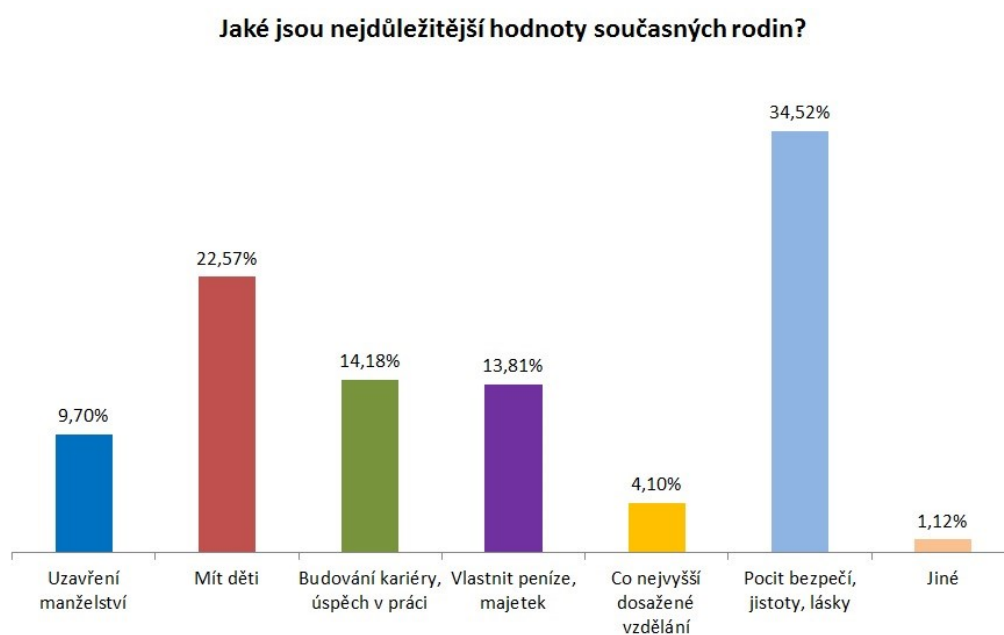
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Uzavření manželství	52	9,70%
Mít děti	121	22,57%
Budování kariéry, úspěch v práci	76	14,18%
Vlastnit peníze, majetek	74	13,81%
Co nejvyšší dosažené vzdělání	22	4,10%
Pocit bezpečí, jistoty, lásky	185	34,52%
Jiné	6	1,12%
Σ	536	100%

Tab. 10: Nejdůležitější hodnoty současných rodin dle respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Sedmá položka v dotazníku se věnovala názoru respondentů na nejdůležitější hodnoty současných rodin. Jelikož v této položce byla možnost zvolit více odpovědí, celkem bylo nasbíráno 536 hlasů. Nejčastěji se vyskytovanou odpovědí byla možnost, že nejdůležitější hodnotou v současných rodinách je pocit bezpečí, jistoty a lásky, tuto možnost označilo v dotazníku celkem 185 respondentů, tedy téměř 35%. Druhá neméně významná odpověď zaznamenala celkem 121 hlasů, kdy se respondenti domnívají, že hodnotou současných rodin je mít děti. Tento názor zastává přibližně 23% respondentů. Další dvě odpovědi, a to budování kariéry a vlastnit peníze a majetek obdržely přibližně stejný počet hlasů, který odpovídá přibližně 14% u každé z odpovědí. Uzavření manželství jako hodnotu současných rodin pak hodnotí pouze necelých 10%, tedy 52 respondentů. Jako poslední pak skončila možnost co nejvyšší dosažené vzdělání, kdy tento názor zastává pouze 22 respondentů, tedy přibližně 4%. Mimo tyto nabízené možnosti měli respondenti ještě možnost dopsat svou vlastní odpověď. Tuto možnost využilo 6 respondentů. Mezi jejich odpověďmi se vyskytly následující možnosti:

- Jisté zaměstnání
- Být schopen uživit svou rodinu
- Být si oporou a mít se o koho opřít v dobách dobrých i zlých
- Naučit se ctít tři slova: láska, pokora, rodina
- Zodpovědnost a nadhled
- Zdraví

Graf 7: Nejdůležitější hodnoty současných rodin

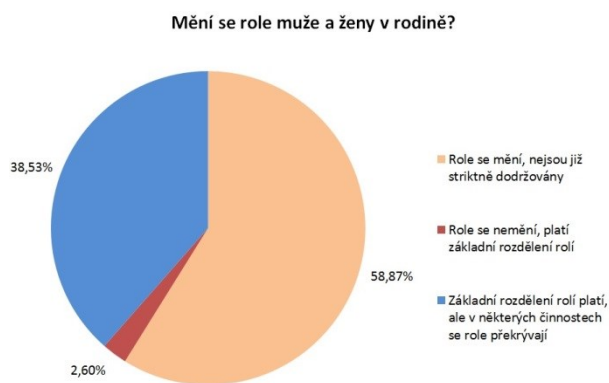
8. *Mění se role muže a ženy v rodině?*

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Role se mění, nejsou již striktně dodržovány	136	58,87%
Role se nemění, platí základní rozdělení rolí	6	2,60%
Základní rozdělení rolí platí, ale v některých činnostech se role překrývají	89	38,53%
Σ	231	100%

Tab. 11: Mění se role muže a ženy v rodině?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Odpovědi respondentů u této položky zní poměrně jednoznačně. Téměř 59%, celkem tedy 136 respondentů se domnívá, že role muže a ženy se v současnosti mění. Podle těchto respondentů tedy již neplatí, že muž je výhradním živitelem a hlavou rodiny a žena pečuje o domácnost. Dalších téměř 39% respondentů zvolilo odpověď, kdy se domnívají, že základní rozdělení rolí v rodinách stále platí, ovšem není již tak striktně dodržováno jako dříve, a tudíž dochází k překrývání a prolínání v některých činnostech. Tento názor zastává celkem 89 respondentů. Naopak pouze 6 respondentů, tedy necelé 3% zastávají názor, že role muže a ženy v rodinách se nemění a i nadále platí tradiční rozdělení těchto rolí.

Graf 8: Mění se role muže a ženy v rodině?

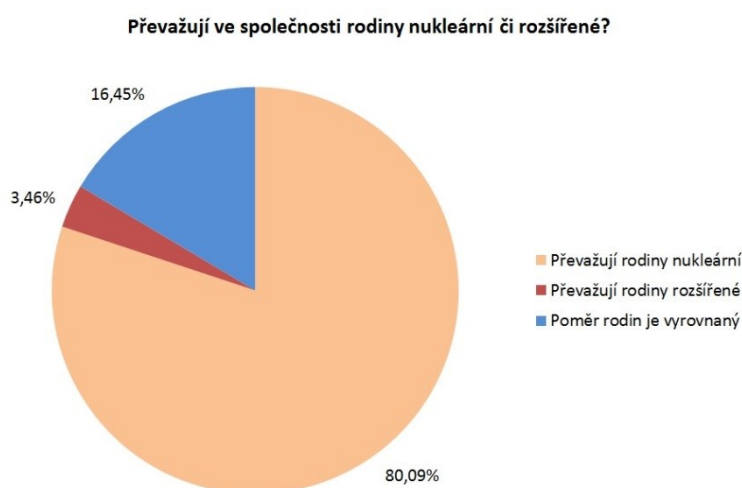
9. Převažují ve společnosti rodiny nukleární či rozšířené?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Převažují rodiny nukleární	185	80,09%
Převažují rodiny rozšířené	8	3,46%
Poměr rodin je vyrovnaný	38	16,45%
Σ	231	100%

Tab. 12: Převažují ve společnosti rodiny nukleární či rozšířené?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Podobně jako u předchozí položky, i zde názor respondentů hovoří jasně. 80%, tedy 185 respondentů se domnívá, že ve společnosti jednoznačně převažují rodiny nukleární, což znamená, že ve společné domácnosti žijí pouze rodiče se svými dětmi. Naopak pouze 8 dotazovaných, přibližně tedy necelé 4% respondentů tvrdí, že ve společnosti i nadále přetrvává společné soužití s prarodiči či dalšími příbuznými, tedy že ve společnosti i nadále převažují rodiny rozšířené. Zbýlých 38 respondentů zastává názor, že jak rodiny nukleární, tak i rodiny rozšířené se ve společnosti vyskytují souběžně a jejich poměr je přibližně vyrovnaný.

Graf 9: Převažují ve společnosti rodiny nukleární či rozšířené?

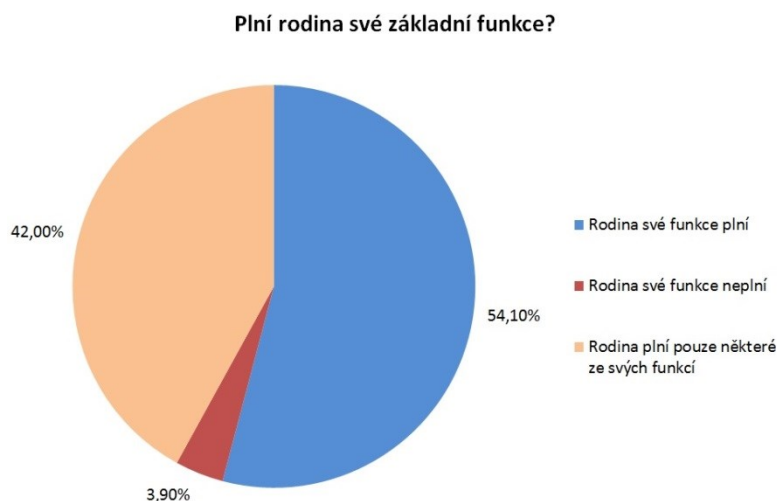
10. Plní rodina své základní funkce?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rodina své funkce plní	125	54,10%
Rodina své funkce neplní	9	3,90%
Rodina plní pouze některé ze svých funkcí	97	42,00%
Σ	231	100%

Tab. 13: Plní rodina své základní funkce?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

V této dotazníkové položce byl respondenti dotazováni, zda si myslí, že rodina plní své základní funkce jako např. biologicko-reprodukční, výchovnou, emocionální, ochrannou, socializační, ekonomickou, rekreační atd. Více jak polovina respondentů uvedla, že se domnívají, že rodina tyto své funkce plní. S opačným názorem přispělo do dotazníku pouze 9 respondentů, kteří se domnívají, že rodina si své funkce již neplní. Zbýlých 97 respondentů se domnívá, že rodina své funkce plní, ovšem ne všechny, ale pouze některé z nich.

Graf 10: Plní rodina své základní funkce?

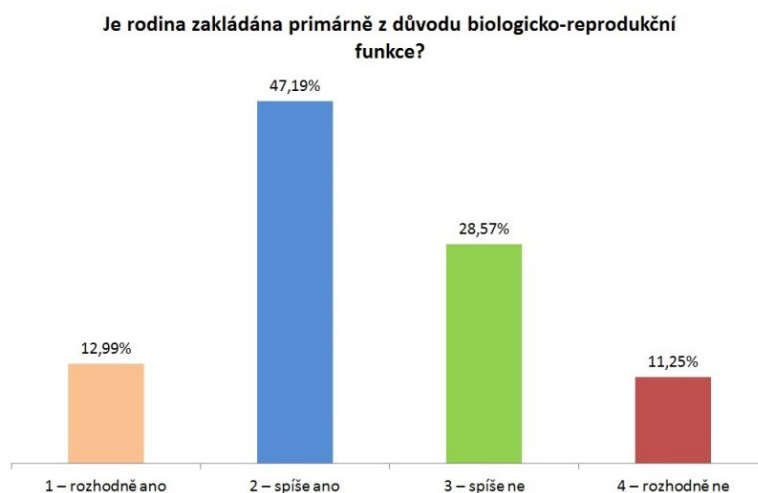
11. Je rodina zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
1 – rozhodně ano	30	12,99%
2 – spíše ano	109	47,19%
3 – spíše ne	66	28,57%
4 – rozhodně ne	26	11,25%
Σ	231	100%

Tab. 14: Je rodina zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Tato dotazníková položka směřovala na funkci biologicko-reprodukční, respondentům byla položena otázka, zda se domnívají, že rodina je primárně zakládána právě z funkce biologicko-reprodukční, tj. kvůli zplození potomků. Ke zjištění odpovědí byla použita škála s nabízenými hodnotami do 1 do 4, kdy 1 znamená rozhodně ano a 4 znamená rozhodně ne. Názory respondentů na tuto otázku nejsou zcela jednoznačné. 30 dotazovaných se domnívá, že rodina je stále primárně zakládána primárně kvůli zplození potomků. Že je rodina spíše zakládána kvůli zplození potomků se domnívá 109 respondentů. Že se rodina spíše nezakládá z důvodu této funkce, ale z jiných důvodů se domnívá 66 respondentů a posledních 26 respondentů tvrdí, že rodina je rozhodně zakládána z jiných důvodů, než je zplození potomků.

Graf 11: Je rodina zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce?

12. V kolika letech je nejlepší založit rodinu?

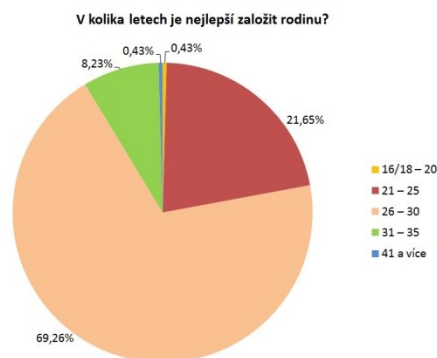
	Absolutní četnost	Relativní četnost
16/18 – 20	1	0,43%
21 – 25	50	21,65%
26 – 30	160	69,26%
31 – 35	19	8,23%
36 – 40	0	0%
41 a více	1	0,43%
Σ	231	100%

Tab. 15: V kolika letech je nejlepší založit rodinu?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

I tato položka v dotazníku byla směřována na biologicko-reprodukční funkci rodiny. Byla do dotazníku zařazena z toho důvodu, že i věk partnerů, ve kterém se rozhodnou založit rodinu, může velmi ovlivnit chod a funkčnost celé rodiny.

Celkem 160 respondentů, což činí téměř 70%, se domnívá, že nejideálnější věk na založení rodiny je mezi 26 až 30 rokem. 50 respondentů se pak domnívá, že ideální věk pro založení rodiny je mezi 21 až 25 lety. Dalších 19 respondentů pak hlasuje pro věk od 31 do 345 let. Poslední dva respondenti se rozdělili do skupin od 16/18 do 20 let a od 41 let více, přičemž každé z těchto dvou věkových skupin obdržela po jednom hlase.

Graf 12: V kolika letech je nejlepší založit rodinu?

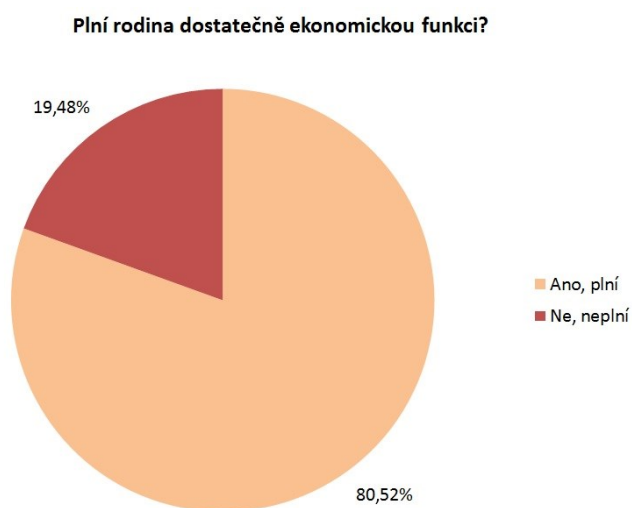
13. Plní rodina dostatečně ekonomickou funkci?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, plní	186	80,52%
Ne, neplní	45	19,48%
Σ	231	100%

Tab. 16: Plní rodina dostatečně ekonomickou funkci?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

V této dotazníkové položce byli respondenti dotazováni na to, zda rodiny dostatečně plní svou ekonomickou funkci ve smyslu hmotného zabezpečení dětí i celé rodiny. Přibližně 80% respondentů se domnívá, že rodina tuto funkci stále plní a je tedy schopna sama hmotně zabezpečit své členy. Naopak téměř 20% respondentů tvrdí, že rodina neumí nebo není schopna hmotně zabezpečit své členy, a pro chod a fungování rodiny je tedy potřebná pomoc institucí.

Graf 13: Plní rodina dostatečně ekonomickou funkci?

14. Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?

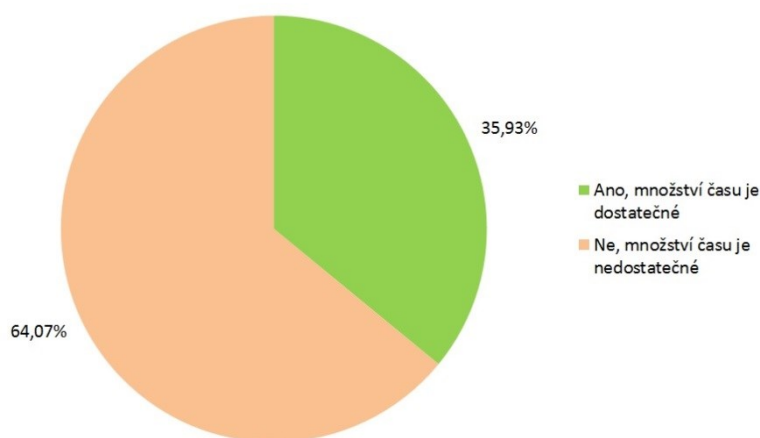
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, množství času je dostatečné	83	35,93%
Ne, množství času je nedostatečné	148	64,07%
Σ	231	100%

Tab. 17: Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Jelikož množství společně stráveného času také velmi významně ovlivňuje fungování v rodině, byli respondenti dotázáni, zda se domnívají, že množství společně stráveného času rodičů a dětí je dostatečné či nikoliv. Přibližně 36% respondentů odpovědělo, že množství společně stráveného času rodičů a dětí považují za dostatečné. Tomuto oponovalo přibližně 64% respondentů, kteří naopak tvrdí, že množství společně stráveného času v rodině rozhodně není dostatečné, a tudíž rodina neplní tuto funkci tak, jak by měla.

Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?

Graf 14: Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?

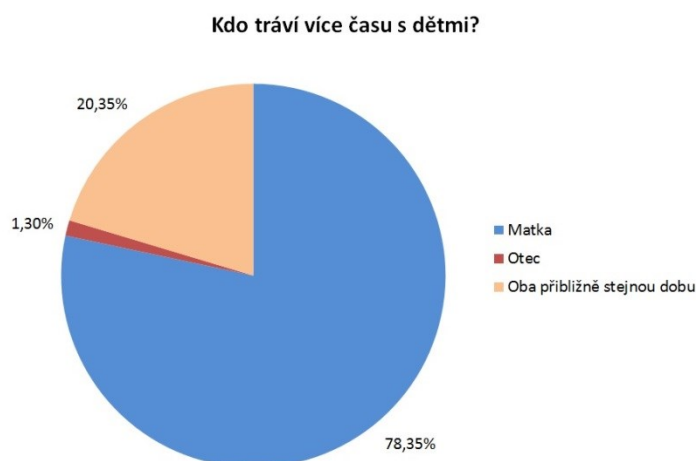
15. Kdo tráví více času s dětmi?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Matka	181	78,35%
Otec	3	1,30%
Oba přibližně stejnou dobu	47	20,35%
Σ	231	100%

Tab. 18: Kdo tráví více času s dětmi?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

V závislosti na předchozí položce byli respondenti dotázáni na to, kdo podle jejich názoru tráví s dětmi více času. Odpovědi byly i zde poměrně jednoznačné. Necelých 80%, což je 181 respondentů jednoznačně tvrdí, že více času s dětmi tráví matka. Pouze 3 respondenti tvrdí, že více času s dětmi tráví otec. To, že množství stráveného času je přibližně stejné u matky i otce si myslí přibližně 20%, což je 47 respondentů.

Graf 15: Kdo tráví více času s dětmi?

16. Jaké společné aktivity rodičů a jejich dětí se v rodinách nejčastěji vyskytují?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Výlety do přírody	127	16,58%
Návštěvy příbuzných	171	22,32%
Dovolená	156	20,37%
Prodloužený víkend	32	4,18%
Nákupy v nákupních centrech	97	12,66%
Návštěva kulturní či sportovní události	88	11,49%
Hraní deskových nebo počítačových her	77	10,05%
Jiné	4	0,52%
Nemají téměř žádné / žádné společné zájmy a aktivity	14	1,83%
Σ	766	100%

Tab. 19: Jaké společné aktivity rodičů a jejich dětí se v rodinách nejčastěji vyskytují?

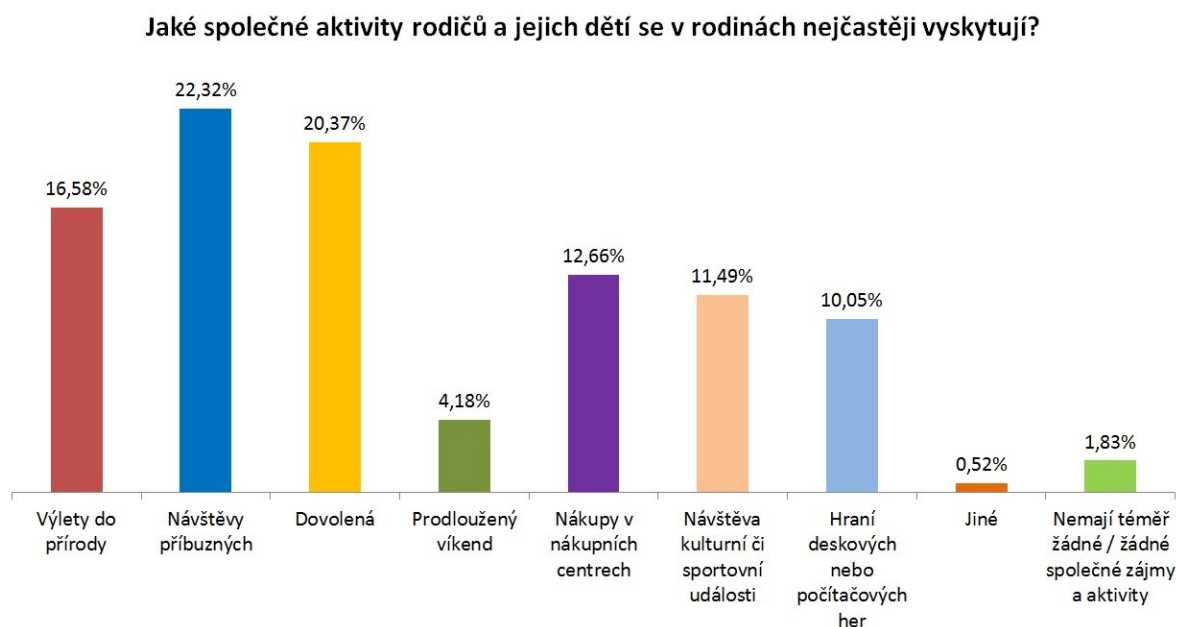
Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Dotazníková položka zaměřující se na společné zájmy rodičů a jejich dětí měla za úkol zmapovat názory respondentů na relaxační funkci rodiny. I v této položce byla možnost, aby respondenti zvolili více odpovědí, proto jich bylo nasbíráno celkem 766. Nejvíce respondentů označilo možnost, že rodiče se svými dětmi navštěvují příbuzné, tuto možnost zvolilo celkem 171 respondentů. O několik méně, tedy 156 respondentů tvrdí, že rodiče se svými dětmi absolvují tradiční rodinnou dovolenou. Na třetím místě s počtem 127 hlasů se umístily společné výlety do přírody. Další nejčastější odpovědí byla možnost společně trávení času při nákupu v nákupních centrech, kdy tuto možnost zvolilo celkem 97

respondentů. To, že rodiče s dětmi společně vyrazí na sportovní, kulturní či jiné takové události se domnívá celkem 88 respondentů. Hraní deskových či počítačových her jako součást společné zábavy ve volném čase pak zvolilo 77 respondentů. Na poslední pozici se umístila možnost společného prodlouženého víkendu, kdy tuto možnost zvolilo pouze 32 respondentů. V položce byla také možnost, že rodiče a děti nemají téměř žádné či žádné společné aktivity a zájmy, kdy tuto volbu označilo celkem 14 respondentů.

V této položce byla také možnost dopsat vlastní odpověď, pokud si respondent z nabízených nevybere. Tuto možnost využili celkem 4 respondenti, kdy za společné aktivity rodičů a jejich dětí považují:

- Sledování televize
- Společné večere
- Běhání po domě a vytvářením hluku
- Sportovní aktivity

Graf 16: Jaké společné aktivity rodičů a jejich dětí se v rodinách nejčastěji vyskytují?

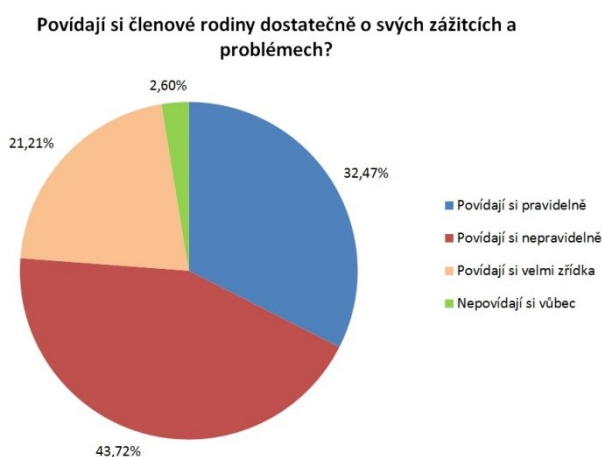
17. Povídají si členové rodiny dostatečně o svých zážitcích, problémech, každodenních činnostech atd.?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Povídají si pravidelně	75	32,47%
Povídají si nepravidelně	101	43,72%
Povídají si velmi zřídka	49	21,21%
Nepovídají si vůbec	6	2,60%
Σ	231	100%

Tab. 20: Povídají si členové rodiny dostatečně o svých zážitcích a problémech?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Největší počet, tedy 101 respondentů se domnívá, že členové rodiny si povídají spíše nepravidelně, například o neobvyklých věcech, které se během dne udály. Jako druhou nejčastější odpověď respondenti zvolili, že členové rodiny si povídají pravidelně, a to například u snídaně, oběda či večeře. Tohoto názoru je celkem 75 respondentů. Že si rodiny povídají jen velmi zřídka, převážně až v případě nějakého závažnějšího problému, se domnívá celkem 49 respondentů. Zbýlých 6 respondentů pak označilo možnost, že členové rodiny si o svých zážitcích a problémech nepovídají vůbec.

Graf 17: Povídají si členové rodiny dostatečně o svých zážitcích a problémech?

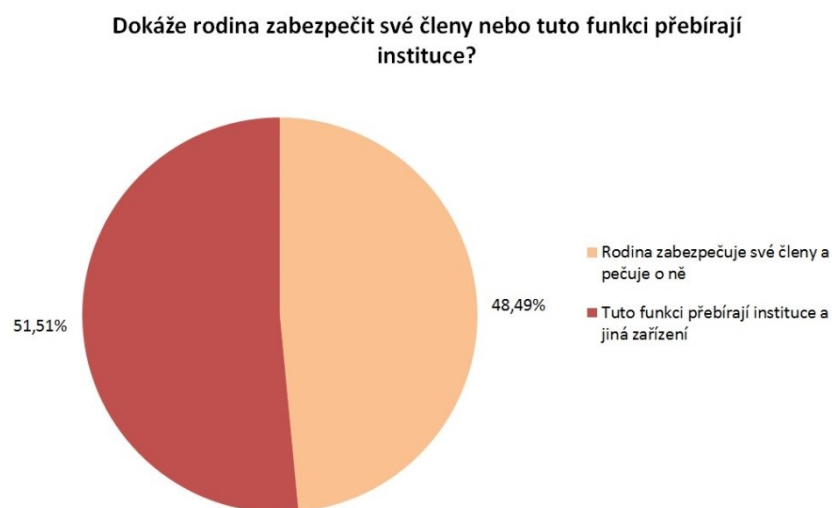
18. Dokáže rodina zabezpečit životní potřeby všech svých členů nebo tuto funkci přebírají spíše instituce?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rodina zabezpečuje své členy a pečuje o ně	112	48,49%
Tuto funkci přebírají instituce a jiná zařízení	119	51,51%
Σ	231	100%

Tab. 21: Dokáže rodina zabezpečit své členy nebo tuto funkci přebírají instituce?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Poměr odpovědí v této položce byl poměrně vyrovnaný. Že rodina zabezpečuje všechny své členy a pečuje o ně v případě nemoci, handicapu či stáří si myslí celkem 112 respondentů. Právý opak, tedy že se rodina nedokáže dostatečně o tyto členy postarat a zabezpečit jejich potřeby, a že tedy tuto funkci přebírají instituce, se domnívá 119 respondentů.

Graf 18: Dokáže rodina zabezpečit své členy nebo tuto funkci přebírají spíše instituce?

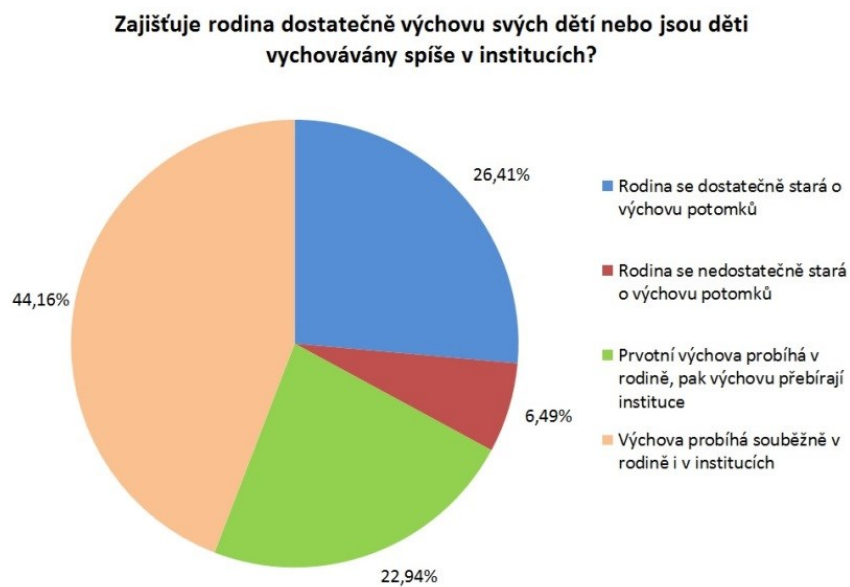
19. Zajišťuje rodina dostatečně výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích, např. ve škole?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rodina se dostatečně stará o výchovu potomků	61	26,41%
Rodina se nedostatečně stará o výchovu potomků	15	6,49%
Prvotní výchova probíhá v rodině, pak výchovu přebírají instituce	53	22,94%
Výchova probíhá souběžně v rodině i v institucích	102	44,16%
Σ	231	100%

Tab. 22: Zajišťuje rodina dostatečně výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

V této dotazníkové položce byli respondenti dotázáni, zda se domnívají, že rodina dostatečně vychovává své potomky či nikoliv. Nejvíce respondentů, celkem 102, zvolilo odpověď, že výchova probíhá souběžně jak v rodině, tak i v institucích. Druhá nejpočetnější odpověď byla, že rodina se sama a dostatečně stará o výchovu svých potomků. Tuto odpověď zvolilo 61 respondentů. O několik méně, tedy 53 respondentů tvrdí, že prvotní výchova dítěte probíhá v rodině, ale následnou pozdější výchovu již přebírají místo rodiny instituce. Poslední možností, kterou zvolilo 15 respondentů je, že rodina se nedostatečně stará o výchovu svých potomků a výchova tedy probíhá převážně v institucích jako například ve škole.

Graf 19: Zajišťuje rodina dostatečně výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích?

20. Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina, tzn., dochází v rodině k primární socializaci?

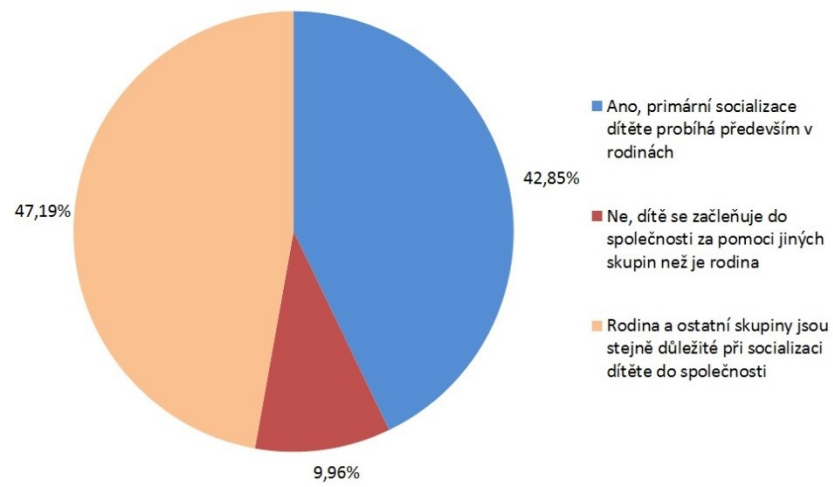
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, primární socializace dítěte probíhá především v rodinách	99	42,85%
Ne, dítě se začleňuje do společnosti za pomoci jiných skupin než je rodina	23	9,96%
Rodina a ostatní skupiny jsou stejně důležité při socializaci dítěte do společnosti	109	47,19%
Σ	231	100%

Tab. 23: Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

V této dotazníkové položce měli respondenti zvolit, zda dle jejich názoru rodina plní svou úlohu jako primární sociální skupina, tedy jestli se dítě díky rodině začleňuje do širší společnosti, nebo je zapotřebí i jiných skupin, než je pouze rodina. Celkem 109 respondentů odpovědělo, že rodina i ostatní skupiny jsou pro socializaci dítěte do širší společnosti stejně důležité a významné. 99 respondentů si myslí, že primární socializace dítěte probíhá pouze v rodinách. Naopak 23 respondentů tvrdí, že rodina není pro socializaci dítěte natolik důležitá jako jiné skupiny, díky kterým se dítě začleňuje do společnosti.

Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina?

Graf 20: Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina?

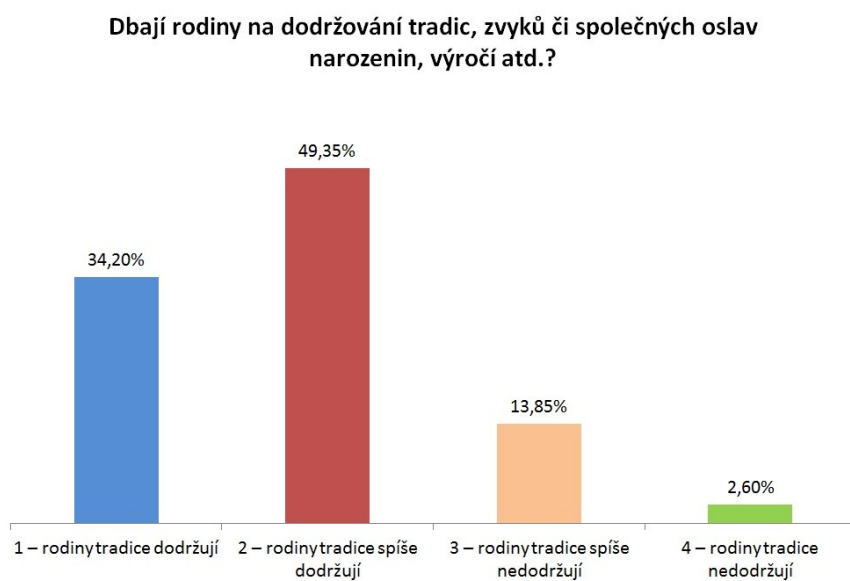
21. Dbají rodiny stále na dodržování tradic, zvyků či společných oslav narozenin, výročí atd.?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
1 – rodiny tradice dodržují	79	34,20%
2 – rodiny tradice spíše dodržují	114	49,35%
3 – rodiny tradice spíše nedodržují	32	13,85%
4 – rodiny tradice nedodržují	6	2,60%
Σ	231	100%

Tab. 24: Dbají rodiny na dodržování tradic, zvyků či společných oslav narozenin, výročí atd.?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Na tuto dotazníkovou položku respondenti odpovídali zvolením čísla na škále. Škála byla zvolena čtyřbodová, kdy 1 znamená, že rodiny tradice pravidelně dodržují a 4 znamená, že rodiny tradice vůbec nedodržují. Největší počet respondentů, celkem 114, zvolilo na škále číslo 2, což znamená, že rodiny tradice spíše dodržují. Dalších 79 respondentů pak zvolilo číslo 1, kdy rodiny tradice pravidelně dodržují. Číslo 3, tedy že rodiny tradice spíše nedodržují, zvolilo celkem 32 respondentů. Poslední možnost, číslo 4, tedy že rodiny tradice vůbec nedodržují, zvolilo pouze 6 respondentů.

Graf 21: Dbají rodiny na dodržování tradic, zvyků či společných oslav narozenin, výročí atd.?

22. Má manželství jakožto legalizovaný svazek ve společnosti stejnou hodnotu, jako tomu bylo dříve?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, manželství je stále významnou hodnotou	73	31,60%
Ne, manželství ztrácí svou hodnotu	158	68,40%
Σ	231	100%

Tab. 25: Má manželství ve společnosti stejnou hodnotu jako dříve?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Na tuto položku odpovědělo téměř 32% respondentů, že se domnívají, že manželství jakožto legalizovaný svazek muže a ženy má ve společnosti stále stejnou hodnotu, jako tomu bylo dříve. Naopak přibližně 68% respondentů tvrdí, že manželství bohužel již ztrácí ve společnosti svou hodnotu a váhu a místo legalizovaného svazku je upřednostňován jiný druh nemanželského soužití.

Graf 22: Má manželství ve společnosti stejnou hodnotu jako dříve?

23. Proč roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Lidé se nechtějí vázat	133	24,68%
Větší pocit svobody, volnosti	94	17,44%
Manželství berou pouze jako formalitu, není pro ně důležité	158	29,31%
Je to ekonomicky výhodnější	78	14,47%
Strach z případného rozvodu	73	13,54%
Jiné	3	0,56%
Σ	539	100%

Tab. 26: Proč roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití?

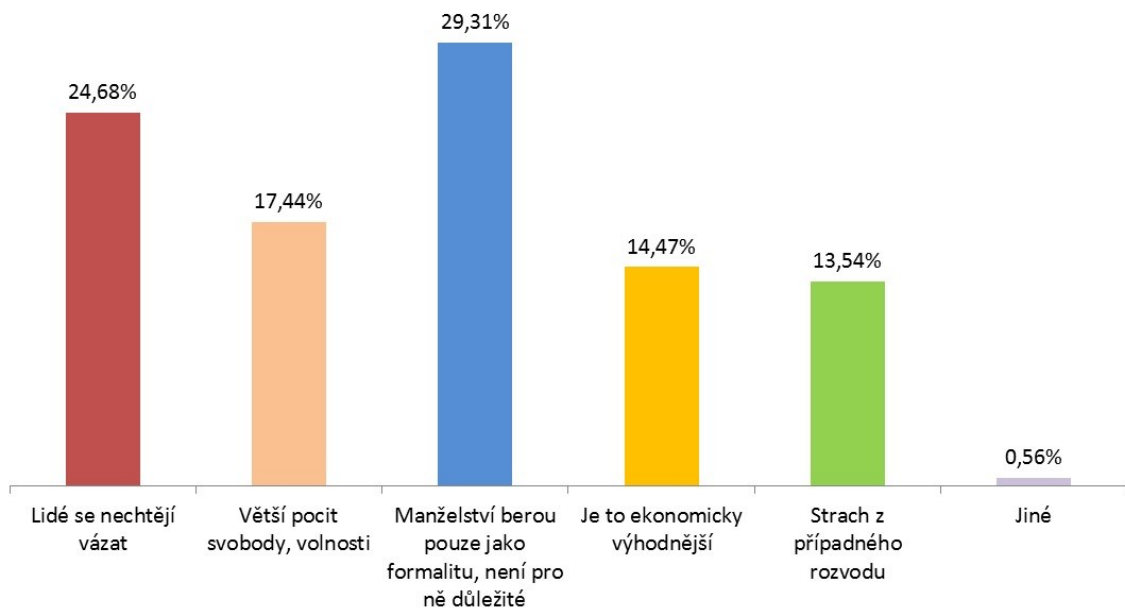
Zdroj: vlastní výzkum, 2017

U této dotazníkové položky měli respondenti opět možnost zvolit více odpovědí, případně dopsat svou vlastní, pokud si z nabízených nevyberou, nebo mají dojem, že některá možnost schází. Celkem bylo u této položky zaznamenáno 539 hlasů. Nejvíce hlasu obdržela možnost, že ve společnosti roste počet nesezdaných a alternativních soužití právě z toho důvodu, že to pro lidi není důležité a legalizovaný svazek berou pouze jako formalitu. Tuto možnost v dotazníku zvolilo celkem 158 respondentů. Na druhém místě, se 133 respondenty je možnost, že se lidé jednoduše nechtějí vázat. Větší pocit svobody a volnosti zvolilo celkem 94 respondentů a je to tedy třetí nejčastější možnost. Jako čtvrtá nejčastější odpověď se vyskytovala možnost, že nemanželské a alternativní soužití jsou ekonomicky výhodnější než legalizovaný svazek a manželství, kdy tento názor zvolilo 78 respondentů. Pouze o několik hlasů méně, celkem 73 hlasů, obdržela možnost, že lidé nevstupují do manželství, protože mají strach z případného rozvodu a všech starostí s ním spojených.

Svou vlastní odpověď pak dopsali další 3 respondenti, kteří se domnívají, že lidé nevstupují do manželství a upřednostňují alternativní soužití, protože:

- Ve společnosti je málo zodpovědných mužů
- Svatba stojí příliš mnoho peněz a jsou to starosti a čas navíc
- Lidé nemají chuť obětovat se pro někoho druhého

Proč roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití?

Graf 23: Proč roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití?

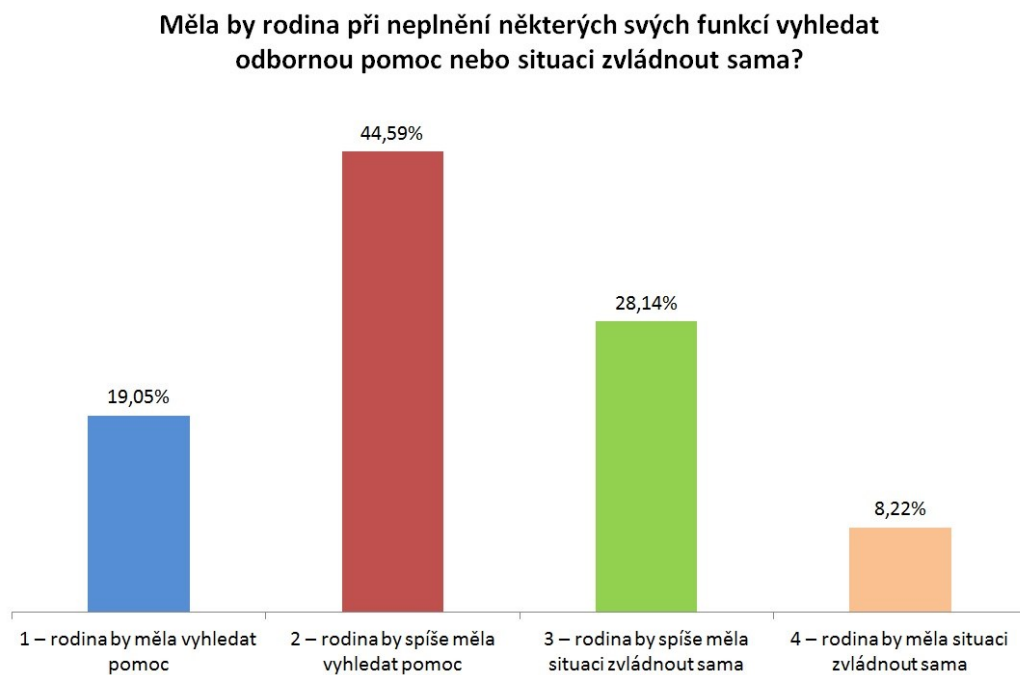
24. Měla by rodina při neplnění některých svých funkcí vyhledat odbornou pomoc, nebo by měla situaci zvládnout sama?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
1 – rodina by měla vyhledat pomoc	44	19,05%
2 – rodina by spíše měla vyhledat pomoc	103	44,59%
3 – rodina by spíše měla situaci zvládnout sama	65	28,14%
4 – rodina by měla situaci zvládnout sama	19	8,22%
Σ	231	100%

Tab. 27: Měla by rodina při neplnění svých funkcí vyhledat odbornou pomoc nebo situaci zvládnout sama?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Tato položka se zaměřuje na poruchy funkcí rodiny, kdy byli respondenti dotázáni, zda by rodina v tomto případě měla vyhledat odbornou pomoc nebo situaci zvládnout sama. Ke zjištění odpovědí byla použita čtyřbodová škála, kdy 1 znamená, že by rodina měla vyhledat pomoc a 4 znamená, že by rodina měla situaci zvládnout sama. Největší počet respondentů se domnívá, že rodina by v tomto případě spíše měla vyhledat odbornou pomoc. Tuto možnost zvolilo 103 respondentů. Naopak 65 respondentů zastává názor, že by rodina měla situaci spíše zvládnout sama. Radikálnější názor, tedy že by rodina rozhodně měla vyhledat odbornou pomoc jako například poradnu, zastává celkem 44 respondentů. Na protipólu, tedy že by rodina rozhodně měla situaci zvládnout sama, pak stojí celkem 19 respondentů.

Graf 24: Měla by rodina při neplnění svých funkcí vyhledat odbornou pomoc nebo situaci zvládnout sama?

25. Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny?

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Bezdětnost	63	14,06%
Hmotné nedostatky v rodině	113	25,22%
Rodina nepečuje o své členy a nezabezpečuje jejich potřeby	90	20,09%
Rodina spolu netráví čas, nemá společné aktivity a zájmy	177	39,51%
Jiné	5	1,12%
Σ	448	100%

Tab. 28: Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny?

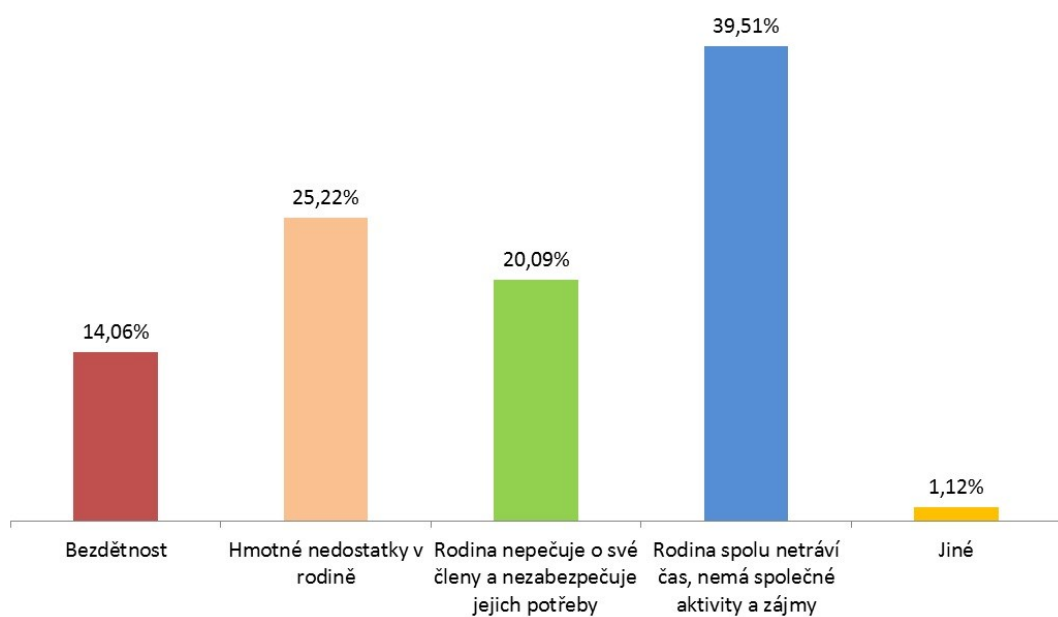
Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Tato položka v dotazníku se věnovala názoru respondentů na nejzávažnější poruchy funkcí rodiny. Jelikož v této položce byla možnost zvolit více odpovědí, celkem bylo nasbíráno 448 hlasů. Nejčastěji se vyskytovanou odpovědí dle respondentů byla možnost, že rodina spolu netráví čas a nemá společné aktivity či zájmy. Tuto možnost považuje za nejzávažnější poruchu funkce rodiny celkem 177 respondentů. Jako druhá nejčastější odpověď byla zvolena možnost, že se v rodině vyskytují hmotné nedostatky a rodina tedy není schopna své členy hmotně zabezpečit. Tuto možnost označilo celkem 113 respondentů. Další možností bylo, že rodina nepečuje o své členy a nezabezpečuje jejich potřeby, kdy tuto možnost zvolilo celkem 90 respondentů. Poruchu biologicko-reprodukční funkce, tedy bezdětnost považuje za nejzávažnější poruchu funkcí rodiny celkem 63 respondentů.

I v této položce byla možnost dopsat svou vlastní odpověď, kdy tuto možnost využilo celkem 5 respondentů. Mezi jejich odpověďmi se vyskytuje:

- Nedůvěra mezi partnery
- Nedůvěra a malá komunikace v rodině
- Nevěra jednoho z partnerů
- Závislost jednoho z partnerů, hádky v rodině
- Stres, napětí v práci, nedůvěra v rodině

Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny?

Graf 25: Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny?

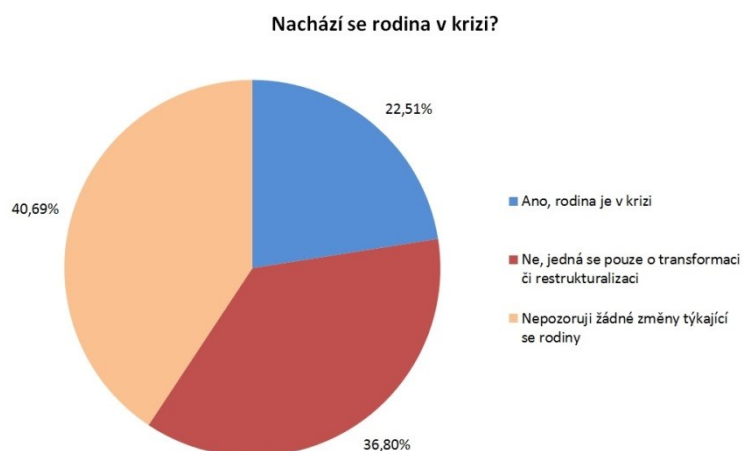
26. *Nachází se rodina v krizi?*

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, rodina je v krizi	52	22,51%
Ne, jedná se pouze o transformaci či restrukturalizaci	85	36,80%
Nepozorují žádné změny týkající se rodiny	94	40,69%
Σ	231	100%

Tab. 29: Nachází se rodina v krizi?

Zdroj: vlastní výzkum, 2017

Poslední položka v dotazníku uzavírala téma funkčnosti rodiny. Cílem této otázky bylo celkově zhodnotit současnou rodinu jako takovou a zjistit, zda si respondenti myslí, že se rodina nachází v krizi, jak o tom hovoří někteří autoři, či nikoliv. Podle 52 respondentů se rodina v krizi opravdu nachází a to z toho důvodu, protože ztratila či přestala plnit řadu svých základních funkcí. 85 respondentů naopak uvedlo, že se nejedná o krizi rodiny, ale pouze o její transformaci či restrukturalizaci, tedy vznik jakéhosi nového rodinného uspořádání. Celkem 94 respondentů pak uvedlo, že v oblasti rodiny nepozoruje v současné době žádné změny.

Graf 26: Nachází se rodina v krizi?

8 INTERPRETACE DAT

V následující části si stručně shrneme výsledky analýzy dat a pokusíme se pomocí nich zodpovědět stanovené výzkumné otázky.

Pomocí první výzkumné otázky jsme se pokusili zjistit názor respondentů na proměny současných rodin. Této výzkumné otázce odpovídala dotazníková položka – zda se mění role muže a ženy v rodinách, kdy většina respondentů odpověděla souhlasně, tedy že role v rodině se mění nebo se alespoň překrývají či doplňují. Stejného názoru je například Matoušek a Pazlarová (2014, s. 18), kteří tvrdí, že tyto role jsou v současnosti velmi podobné nebo se překrývají. Plaňava (2000, s. 105-107) také tvrdí, že tradiční rozdělení rolí na mužskou a ženskou již končí. Co se týče názoru respondentů na nejdůležitější hodnoty současných rodin, je to v největší míře pocit bezpečí, jistoty a lásky, dále pak mít potomky či budování kariéry. Na položku, zda ve společnosti převažují rodiny nukleární či rozšířené, byla odpověď respondentů poměrně jednoznačná, tedy že převažují rodiny nukleární. S tímto tvrzením se ztotožňuje také Kraus (2014, s. 84), který tvrdí, že rodina v současnosti žije více odděleně a izolovaně od dalších generací a vícegenerační rodinné soužití je tedy omezováno. Názor respondentů na položku, zda má manželství jakožto legalizovaná svazek stále stejnou hodnotu jako tomu bylo dříve, je spíše negativní. Stejně jako Kraus a Poláčková (2001, s. 83) se respondenti domnívají, že pro mnoho rodin již není legalizovaný svazek důležitý a je upřednostňován jiný druh soužití. V souvislosti s tímto se pak také ve společnosti zvyšuje počet nesezdaných soužití. Jako hlavní důvody, proč počet alternativních a nesezdaných soužití ve společnosti stále roste, respondenti uvedli především fakt, že lidé berou manželství pouze jako formalitu, nebo že se lidé nechtějí vázat, chtějí mít větší pocit volnosti a svobody.

Druhá výzkumná otázka se zaměřovala na názory respondentů na biologicko-reprodukční funkci rodiny. Této výzkumné otázce odpovídala dotazníková položka, ve které byli respondenti dotázáni, zda je rodiny zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce, tedy kvůli zplození potomků. Odpovědi respondentů na tuto položku byly dosti nejednoznačné, mírná nadpoloviční většina ale s tímto tvrzením souhlasí. Matoušek (2003, s. 181) ale naopak uvádí, že rodiny již v převážné většině nejsou zakládány kvůli zplození potomků, ale spíše kvůli uspokojení citových potřeb obou partnerů. Když byli respondenti dále dotázáni, jaký věk považují za nejvhodnější k založení rodiny či zplození potomků, většina odpověděla, že za ideální věk považují rozmezí od 26 do 30 let věku.

Co se týče názoru respondentů na ekonomickou funkci rodiny, která představovala čtvrtou výzkumnou otázku, jsou respondenti převážně optimističtí. Ze získaných výsledků vyplývá, že se respondenti domnívají, že rodina dokáže děti a všechny své členy hmotně zabezpečit a není tedy potřebná pomoc institucí. Gabura (2012, s. 79) souhlasně uvádí, že správně fungující rodina si dokáže rozvrhnout, jak a na co finanční prostředky využije a dokáže s nimi hospodařit, přičemž tyto získané finanční prostředky využívají převážně členové rodiny pro uspokojení svých potřeb.

Čtvrtá výzkumná otázka se věnuje názorům respondentů na ochrannou funkci rodiny. Cílem ochranné funkce je zabezpečit životní potřeby všech svých členů. Může se jednat například o péči o seniory či zdravotně znevýhodněné členy rodiny. Kraus (2014, s. 82) uvádí, že dříve tuto funkci zabezpečoval stát, ale nyní je opět snaha začlenit rodinu do této funkce. Respondenti ovšem tak jednoznačný názor nemají. Z výsledků vyplývá, že přibližně 48% respondentů uvádí, že rodina dokáže své členy zabezpečit a pečuje o ně, naopak zbylých 52% má na tuto funkci negativní pohled, tedy že rodina nedokáže své členy zabezpečit a je třeba pomoc státu či jiných zařízení.

Následující výzkumná otázka se týkala názorů respondentů na výchovnou funkci rodiny. Respondenti byli dotázáni, zda dle jejich názoru rodina dostatečně zajišťuje výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích. Největší část respondentů souhlasí s tvrzením, že výchova dětí probíhá souběžně, jak v rodině, tak i v institucích. Z výsledků dále také vyšlo najevo, že dle respondentů jsou rodina i ostatní skupiny stejně důležité při socializaci dítěte do společnosti. Pro porovnání můžeme například uvést tvrzení od Krause (2014, s. 82-83), který uvádí, že primární socializace dítěte probíhá v samotné rodině, často se ale vyskytuje přesouvání zodpovědnosti za výchovu dítěte na školu. V tomto případě se od pedagogů očekává, že ve výchově dítěte napravit chyby, kterých se dopustili samotní rodiče.

Názory respondentů na relaxační funkci rodiny jsou velmi jednoznačné. Většina respondentů se domnívá, že rodiče netráví dostatek času se svými dětmi. Dále také uvádí, že více času s dětmi tráví jejich matka, než otec. Co se týče společných aktivit rodičů a jejich dětí, respondenti uvedli, že nejčastější společnou aktivitou jsou návštěvy příbuzných a známých, dále pak společná dovolená či společné výlety do přírody. Gabura (2012, s. 80) relaxační funkci podporuje tvrzením, že správně fungující rodina by měla svým členům poskytovat odpočinek a uvolnění, přičemž by tyto členové měli nabírat nové síly a naučit se také efektivněji zvládat stres.

Předposlední výzkumná otázka se týkala názoru respondentů na emocionální funkci rodiny. Tuto funkci velmi pěkně popisuje například Helus (2015, s. 222), podle kterého je emocionální funkce rodiny pro dítě velmi důležitá, jelikož díky pocitu útočiště a pomoci od rodiny dítě nemá tak velké obavy a pocit nejistoty a případně neúspěchy se mu lépe a snadněji překonávají. S pocitem bezpečí také bezprostředně souvisí blízký kontakt, důvěra a možnost se s čímkoliv svěřit. Proto byli respondenti dotázáni, zda se domnívají, že si členové rodiny pravidelně povídají o svých problémech či každodenních činnostech. V tomto případě respondenti odpověděli převážně pozitivně. Třetina respondentů odpověděla, že rodina si povídá pravidelně, například u snídaně, oběda či večeře, a to i o každodenních a běžných záležitostech. Další část respondentů se pak domnívá, že rodina si povídá spíše nepravidelně, a to převážně o neobvyklých věcech. Toto tvrzení ale můžeme také zhodnotit kladně, jelikož se nejedná o možnost, kdy si rodina povídá až v případě nějakého problému či komplikace. Další dotazníková položka týkající se emocionální funkce se zaměřovala na dodržování tradic, společných oslav či rodinných výročí. Tuto položku můžeme dle získaných výsledků zhodnotit pozitivně, kdy většina respondentů uvedla, že rodina i nadále dodržuje tradice, společné oslavy či výročí a díky těmto společným tradicím udržuje pevné emocionální vztahy mezi jednotlivými členy.

Poslední výzkumná otázka se zaměřuje na názory respondentů na poruchy funkcí rodiny. Jako nejzávažnější poruchy funkcí rodiny respondenti uvedli například to, že rodina spolu netráví čas a nemá společné aktivity a zájmy, dále pak poruchu ekonomické funkce, tedy hmotné nedostatky v rodině, nebo také poruchu ochranné funkce, tedy to, že rodina nepečuje o své členy a nezabezpečuje jejich potřeby. Dle výsledků ale můžeme usoudit, že dle většiny respondentů by rodina v případě komplikací či neplnění některých funkcí měla vyhledat odbornou pomoc, v případě, že situaci nedokáže vyřešit sama. Poslední dotazníková položka se týkala krize rodiny, přičemž odpovědi respondentů byly velmi různorodé. 40 % respondentů uvádí, že v případě rodiny nepozoruje žádné výraznější změny. Dalších 37% respondentů ale naopak uvádí, že změny v oblasti rodiny pozoruje, nejedná se dle nich ale o krizi, nýbrž o jakousi transformaci či restrukturalizaci, tedy vznik nového rodinného uspořádání. Pouze zbylých 23% respondentů vidí současnou rodinu v krizi. Stejně jako názory respondentů, tak i názory odborníků se velmi liší. Například Labusová (Eva-Labusová.cz, 2013) tvrdí, že není pochyb o tom, že se rodina v krizi opravdu vyskytuje. Dunovský (1999, s. 97-98) ale již několik posledních let tvrdil, že se nejedná o krizi rodi-

ny, ale pouze o její “adaptační proces“, přičemž tvrdil, že rodina i nadále přetrvává a naopak posiluje svůj význam.

Pokud bychom tedy měli výsledky shrnout a odpovědět tak na stanovenou hlavní výzkumnou otázku, dospěli bychom k závěru, že respondenti se shodují s autory, ze kterých jsme vycházeli v teoretické části, že v oblasti rodiny dochází k významným proměnám, především v oblasti role muže a ženy v rodině, legalizovaný svazek pak dle respondentů také již ztrácí na svém významu. Jako funkce rodiny, které rodina i nadále plní, označili respondenti funkci biologicko-reprodukční, ekonomickou, výchovnou a emocionální. Naopak dle respondentů upadá funkce relaxační, kterou rodina přestává plnit. U poslední funkce, tedy ochranné, se vyskytly poměrně nejednoznačné názory a není tedy možné vyvodit jasný a jednoznačný závěr, tedy zda rodina tuto funkci i nadále plní či nikoliv. Co se pak týče poruch funkcí rodiny, respondenti uvedli, že rodina by v případě problému měla vyhledat odbornou pomoc, jako nejzávažnější pak uvedli poruchu relaxační funkce.

9 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

- Večer se společně posadit, povídat si, zhodnotit uplynulý den, mluvit i o tom, co bude následující den
- Každý den si vymezit čas (např. 1 hod.) na společné aktivity rodičů a dětí
- Umožnit volné víkendy rodičům – společné výlety, aktivity

- Podporovat založení rodiny a uzavírání manželství – příspěvky a výhody od státu
- Podporovat tzv. výchovu k rodičovství – výchova k partnerství, láska, zodpovědnost, tolerance...

Obrázek 4:
Ilustrace rodiny

- Na začátku vztahu si ujasnit životní priority, mluvit otevřeně a upřímně, učit se toleranci, kompromisům, být vzorem
- Demokratický styl výchovy, jednotná výchova

- Společné kroužky rodičů a dětí
- Posilovat vztah rodiče – dítě i vztahy mezi rodiči samotnými
- Propagovat vícegenerační soužití – zdůraznit výhody: učit se od sebe vzájemně, pomoc v domácnosti, pomoc při výchově dětí atd.

- Propagovat odborné poradenství pro rodiny
- i na sociálních sítích, snížit poplatky v těchto poradnách – umožnit dostupnost všem potřebným rodinám (místní i finanční), využívat anonymní internetové poradny
- Výhodnější rodinné vstupné, slevy na dovolené s dětmi
- Povinnosti plnit společně jako rodina

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali názory respondentů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti. Problematika funkčnosti rodiny je v současnosti dosti diskutováním tématem, kterým se zabývá mnoho odborníků. Někteří z nich dokonce tvrdí, že tradiční rodina již ztrácí své funkce a přestává pomalu existovat, jelikož prošla v průběhu času mnohými změnami, které ji velmi poznamenaly. Většina z těchto odborníků je, co se týče této oblasti, spíše pesimistická. Ve svých publikacích uvádí, že dochází k demokratizaci a zmenšování rodiny, rodina je stále více izolována, rodiče se více soustředí spíše na budování kariéry než děti, manželství již není takovou hodnotou jako dříve atd. Dalo by se říci, že názory respondentů nebyly v některých oblastech týkajících se funkčnosti rodiny tak jednoznačné, jako uvádí někteří autoři, ačkoliv v mnoha případech byly jejich odpovědi velmi blízké.

V oblasti proměn rodiny respondenti připouští, že dochází ke změnám v rolích muže a ženy, dále také uznávají, že ve společnosti již převažují rodiny nukleární, tedy že dochází ke zmenšování a jisté izolaci rodin. Jako nejdůležitější hodnoty rodin pak ale i nadále uvádí pocit bezpečí a lásky, naopak ale také i budování kariéry rodičů. Bohužel je nutné konstatovat, že autoři (např. Kraus, Poláčková) a respondenti shodně uvádí, že manželský svazek již není tak významnou hodnotou, jako tomu bylo dříve. Jako hlavní příčiny neuzavírání manželství respondenti vidí fakt, že se lidé nechtějí vázat a manželství berou pouze jako formalitu a přednější jsou pro ně tedy spíše emocionální vazby.

Názory respondentů na biologicko-reprodukční funkci rodiny jsou poměrně nejednoznačné. Dle Matouška rodiny již nejsou v převážné většině zakládány kvůli zplození potomků. Tento stejný názor ovšem zastává pouze mírná nadpoloviční většina dotazovaných. Zbylí respondenti se domnívají, že rodina je i nadále zakládána kvůli zplození potomků, jako nejvhodnější věk pro založení rodiny pak uvádí rozmezí mezi 26 až 30 lety.

V oblasti ekonomické funkce rodiny respondenti uvedli, že rodina i nadále dostatečně plní svou ekonomickou funkci, tedy že dostatečně hmotně zabezpečuje své děti a všechny členy rodiny.

Ochrannou funkci rodiny vidí respondenti opět poměrně nejednoznačně, kdy poměr respondentů, kteří tvrdí, že rodina dokáže své členy zabezpečit a pečuje o ně, a respondentů, kteří naopak tvrdí, že rodina své členy nezabezpečuje a je třeba pomoc státu či jiných institucí, je vyrovnaný.

V oblasti výchovné funkce rodiny jsme zjistili, že názory respondentů se s tvrzením odborníků poměrně shodují. Respondenti uvedli, že výchova v rodině je pro dítě důležitá, probíhá ale souběžně s výchovou v institucích, například ve škole, přičemž jak rodinu, tak i ostatní skupiny vidí respondenti jako stejně důležité při výchově a socializaci dítěte.

Relaxační funkce rodiny je respondenty vnímána stejně, jako je tomu ve skutečnosti. Respondenti shodně uvádí, že společně strávený čas rodičů a dětí rozhodně není dostatečný, přičemž také shodně uvádí, že více času s dítětem či dětmi tráví matka. Na otázku, jaké mají rodiče a jejich děti společné aktivity, uvedli, že se jedná nejčastěji o návštěvy příbuzných, dále pak rodinné dovolené či výlety do přírody. Plnění této funkce respondenti tedy uvádí poměrně rozporuplně.

V oblasti emocionální funkce jsou respondenti pozitivní. Uvedli, že rodiny si povídají pravidelně o každodenních činnostech, uplynulém dni atd., někteří pak uvedli, že si povídají spíše nepravidelně, převážně o neobvyklých věcech, i toto tvrzení ovšem můžeme v daném kontextu považovat za pozitivní hodnocení emocionální funkce. Dalším zjištěním bylo, že dle respondentů rodiny i nadále udržují rodinné tradice, účastní se společných narozeninových i jiných oslav, výročí atd.

V posledním bodu, tedy v oblasti poruch funkcí rodiny jsme došli k závěru, že dle respondentů mezi nejzávažnější poruchy funkcí rodiny patří porucha rekreační funkce, dále porucha ekonomické či ochranné funkce. Respondenti ale také uvedli, že v případě problémů a neplnění některé z funkcí by rodina spíše měla vyhledat odbornou pomoc, pokud není schopna situaci vyřešit svépomocí.

Pomocí výzkumného šetření jsme tedy dosáhli stanovených cílů, a to především hlavního výzkumného cíle - zjistit názory respondentů na funkčnost tradiční rodiny v současné společnosti. Pomocí dílčích cílů jsme pak zjistili, jaké názory mají respondenti na proměny současné rodiny, její biologicko-reprodukční funkci, ekonomickou funkci, ochrannou funkci, funkci výchovnou, relaxační i emocionální, a v neposlední řadě pak také poruchy těchto funkcí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BÁRTLOVÁ, Sylva a Stanislav MATULAY. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny*. Martin: Osveta, 2009. ISBN 978-80-8063-306-6.
- [2] DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.
- [3] GABURA, Ján. *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. Bratislava: IRIS, 2012. ISBN 978-80-89256-95-2.
- [4] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2009. ISBN 728-80-257-0807-1.
- [5] GILLERNOVÁ, Ilona. *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd*. 3. vyd., upr. Praha: Fortuna, 2001. Základy společenských věd. ISBN 80-7168-749-9.
- [6] GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2390-7.
- [7] HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
- [8] JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.
- [9] KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-39-3.
- [10] KIMPLOVÁ, Tereza. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-619-2.
- [11] KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [14] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [15] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 8085282836.
- [16] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073677398.

- [17] MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- [18] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026206972.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- [20] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.
- [21] MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Základy sociologie rodiny*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-291-2.
- [22] MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- [23] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.
- [24] MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd, upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.
- [25] PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.
- [26] PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3469-6.
- [27] SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: základní dílo psychologie vztahů*. 2. vyd. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0.
- [28] SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-069-1.
- [29] SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.
- [30] ŠRAJER, Jindřich a Libor MUSIL et al. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice: Libor Musil v nakl. Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.
- [31] TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.
- [32] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.
- [33] *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

[34] VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 8086432483.

[35] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK et al. *Aplikovaná sociální psychologie I*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Zákony:

[36] ČESKO, Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 31. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117f33>

[37] ČESKO, Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006 o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

Elektronické zdroje – časopisy:

[38] KRAUS, Blahoslav. *Rodina v procesech transformace společnosti*. Kontakt: Časopis pro ošetřovatelství a sociální vědy ve zdraví a nemoci [online]. 2013, roč. 15, č. 4, s. 425-427 [cit. 2016-11-4]. ISSN 1804-7122. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/clanky/4~2013/1086-rodina-v-procesech-transformace-spolecnosti>

[39] MENDELOVÁ, Eleonóra. *Súčasná postmoderná rodina a vnútorodinná del'ba práce*. Sociální pedagogika [online]. 2014, roč. 2, č. 1., s. 11-21 [cit. 2016-11-6]. ISSN 1805-8825. Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2014/05/STUDIE_S%C3%BA%C4%8Dasn%C3%A1-postmodern%C3%A1-rodina-a-vn%C3%BAtrorodinn%C3%A1-de%C4%BEba-pr%C3%A1ce.pdf

Webové zdroje:

[40] Centrum pro výzkum veřejného mínění (2016) *Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině - únor 2016* [online]. [2016-11-23]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7523/f3/ov160315b.pdf

[41] České noviny (2016) Registrované partnerství v ČR do konce loňska uzavřelo 2174 párů [online]. [2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/registrovane-partnerstvi-v-cr-do-konce-lonska-uzavrelo-2174-paru/1311229>

[42] Český statistický úřad (2010) *Česká společnost se atomizuje, ale neopouští tradiční model rodiny* [online]. [2016-11-22]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/ceska_spolecnost_se_atomizuje_ale_neopousti_tradicni_model_rodiny

[43] Český statistický úřad (2014) *Do manželství mladí lidé nespíchají* [online]. [2016-11-24]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/do_manzelstvi_mladi_lide_nespichaji_20140409

[44] Český statistický úřad (2014) *Singles tvoří již pětinu domácností jednotlivců* [online]. [2016-11-24]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2014/05/singles-tvori-jiz-petinu-domacnosti-jednotlivcu/>

[45] Český statistický úřad (2016) *Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2015* [online]. [2016-11-1]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-rozvodovost-v-letech-1950-2015>

[46] Deník.cz (2016) *Poslanci se přeli o možnost adopce registrovanými partnery* [online]. [2016-11-24]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/poslanci-se-preli-o-moznost-adopce-registrovanymi-partnery-20160713.html

[47] EvaLabusová.cz (2013) *Je dnešní rodina opravdu v krizi?* [online]. [2016-11-5]. Dostupné z: <http://www.evalabusova.cz/media/krize.php>

[48] Psychologie v teorii a praxi (2009) *Vliv rodiny na rozvoj duševna a osobnosti člověka* [online]. [2016-11-22]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>

[49] Stem.cz, nezisková organizace (2015) *Rozdělení rolí v české rodině* [online]. [2016-11-22]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/rozdeleni-roliv-ceske-rodine/>

[50] Týden.cz (2015) *Rozvodů přibývá. Patříme k evropským rekordmanům.* [online]. [2016-11-1]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/rozvodu-pribyva-patrim-k-evropskym-rekordmanum_349759.html

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- () Kulaté závorky.
- [] Hranaté závorky
- % Procento.
- Σ Suma.
- „“ Uvozovky.
- aj. A jiné.
- apod. A podobně.
- atd. A tak dále.
- cz Internetová doména pro Českou republiku.
- cca Přibližně.
- č. Číslo.
- s. Strana.
- tab. Tabulka.
- tzn. To znamená.
- www. World Wide Web.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Míra rozvodovosti v letech 1950 - 2015	17
Obrázek 2: Rozdělení rolí muže a ženy v rodině v letech 1996, 2000, 2015	29
Obrázek 3: Vývojový cyklus soužití v rodině	36
Obrázek 4: Ilustrace rodiny.....	93

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Společenský kontext rodiny v tradiční a moderní společnosti	19
Tab. 2: Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny	23
Tab. 3: Psychologické dimenze mužské a ženské role v tradičním pojetí.....	28
Tab. 4: Věk respondentů	55
Tab. 5: Pohlaví respondentů	56
Tab. 6: Nejvyšší dosažené ukončené vzdělání respondentů	57
Tab. 7: Aktuální rodinný stav respondentů.....	58
Tab. 8: Aktuální rodinné uspořádání respondentů.....	59
Tab. 9: Aktuální rodinné soužití respondentů.....	60
Tab. 10: Nejdůležitější hodnoty současných rodin dle respondentů	61
Tab. 11: Mění se role muže a ženy v rodině?	63
Tab. 12: Převažují ve společnosti rodiny nukleární či rozšířené?	64
Tab. 13: Plní rodina své základní funkce?	65
Tab. 14: Je rodina zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce?.....	66
Tab. 15: V kolika letech je nejlepší založit rodinu?	67
Tab. 16: Plní rodina dostatečně ekonomickou funkci?.....	68
Tab. 17: Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?	69
Tab. 18: Kdo tráví více času s dětmi?.....	70
Tab. 19: Jaké společné aktivity rodičů a jejich dětí se v rodinách nejčastěji vyskytují?	71
Tab. 20: Povídají si členové rodiny dostatečně o svých zážitcích a problémech?	73
Tab. 21: Dokáže rodina zabezpečit své členy nebo tuto funkci přebírají instituce?.....	74
Tab. 22: Zajišťuje rodina dostatečně výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích?.....	75
Tab. 23: Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina?.....	77
Tab. 24: Dbají rodiny na dodržování tradic, zvyků či společných oslav narozenin, výročí atd.?	79
Tab. 25: Má manželství ve společnosti stejnou hodnotu jako dříve?	81
Tab. 26: Proč roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití?	82
Tab. 27: Měla by rodina při neplnění svých funkcí vyhledat odbornou pomoc nebo situaci zvládnout sama?	84
Tab. 28: Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny?	86
Tab. 29: Nachází se rodina v krizi?	88

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věk respondentů.....	55
Graf 2: Pohlaví respondentů	56
Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	57
Graf 4: Aktuální rodinný stav respondentů.....	58
Graf 5: Aktuální rodinné uspořádání respondentů.....	59
Graf 6: Aktuální rodinné soužití respondentů.....	60
Graf 7: Nejdůležitější hodnoty současných rodin.....	62
Graf 8: Mění se role muže a ženy v rodině?	63
Graf 9: Převažují ve společnosti rodiny nukleární či rozšířené?	64
Graf 10: Plní rodina své základní funkce?.....	65
Graf 11: Je rodina zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce?.....	66
Graf 12: V kolika letech je nejlepší založit rodinu?	67
Graf 13: Plní rodina dostatečně ekonomickou funkci?.....	68
Graf 14: Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?.....	69
Graf 15: Kdo tráví více času s dětmi?.....	70
Graf 16: Jaké společné aktivity rodičů a jejich dětí se v rodinách nejčastěji vyskytují?.....	72
Graf 17: Povídají si členové rodiny dostatečně o svých zážitcích a problémech?	73
Graf 18: Dokáže rodina zabezpečit své členy nebo tuto funkci přebírají spíše instituce?.....	74
Graf 19: Zajišťuje rodina dostatečně výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích?.....	76
Graf 20: Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina?	78
Graf 21: Dbají rodiny na dodržování tradic, zvyků či společných oslav narozenin, výročí atd.?	80
Graf 22: Má manželství ve společnosti stejnou hodnotu jako dříve?.....	81
Graf 23: Proč roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití?.....	83
Graf 24: Měla by rodina při neplnění svých funkcí vyhledat odbornou pomoc nebo situaci zvládnout sama?.....	85
Graf 25: Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny?	87
Graf 26: Nachází se rodina v krizi?	88

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto bych Vás ráda oslovila a požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který je zaměřen na funkčnost tradičních rodin v současné společnosti. Pod pojmem *tradiční rodina* je pro účel tohoto dotazníku myšlen sezdaný pár s alespoň jedním dítětem, žijící ve společné domácnosti.

Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré získané údaje budou použity pouze ke zpracování mé bakalářské práce, proto Vás prosím o pravdivé vyplnění.

V dotazníku převažují uzavřené otázky. Pokud není napsáno jinak, zaškrtněte prosím vždy **pouze 1 odpověď**. Pokud si z nabízených možností nevyberete, můžete dopsat svou vlastní odpověď na předem určené místo.

Aneta Planetová

1) Věk

- a) 18-25 b) 26-64 c) 65 a více

2) Pohlaví

- a) Žena b) Muž

3) Nejvyšší dosažené ukončené vzdělání

- a) Základní
b) Středoškolské bez maturity
c) Středoškolské s maturitou
d) Vyšší odborné
e) Vysokoškolské

4) Aktuální rodinný stav

- a) Nezadaný/á
b) Ve vztahu
c) Ženatý / vdaná
d) Rozvedený/á
e) Vdova / vdovec

5) Aktuálně žiji

- a) V úplné rodině (oba rodiče + dítě / děti)
b) V neúplné rodině (pouze jeden rodič + dítě / děti)
c) S partnerem / partnerkou v nesezdaném soužití
d) S manželem / manželkou
e) Sám / sama
f) Jiné (doplňte):

6) Vaše aktuální rodinné soužití je

- a) Velmi šťastné
b) Spíše šťastné
c) Spíše nešťastné
d) Nešťastné

7) Jaké jsou dle Vašeho názoru nejdůležitější hodnoty současných rodin?

- možno zvolit více odpovědí

- a) Uzavření manželství
- b) Mít děti
- c) Budování kariéry, úspěch v práci
- d) Vlastnit peníze, majetek
- e) Co nejvyšší dosažené vzdělání
- f) Pocit bezpečí, jistoty, lásky
- g) Jiné (doplňte):

8) Mění se role muže a ženy v rodině? (muž - živitel a hlava rodiny / žena v domácnosti)

- a) Ano mění, tyto role již nejsou striktně dodržovány
- b) Ne nemění, v rodinách stále platí tradiční rozdělení rolí
- c) Základní rozdělení rolí stále platí, ovšem v některých činnostech se role překrývají či doplňují

9) Převažují ve společnosti rodiny nukleární (v domácnosti spolu žijí pouze rodiče a jejich děti) nebo rodiny rozšířené (i další příbuzní)?

- a) Převažují rodiny nukleární
- b) Převažují rodiny rozšířené
- c) Poměr těchto rodin ve společnosti je přibližně vyrovnaný

10) Plní rodiny své základní funkce? (biologicko-reprodukční, výchovná, emocionální, ochranná, socializační, ekonomická, rekreační atd.)

- a) Ano, plní
- b) Ne, neplní
- c) Plní pouze některé z nich

11) Je rodina zakládána primárně z důvodu biologicko-reprodukční funkce, tj. kvůli zplodění potomků?

(1 – rozhodně ano, 4 – rozhodně ne)

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4

12) V kolika letech je nejlepší založit rodinu ve smyslu uzavření manželství / plánování potomků?

- a) 16/18 – 20
- b) 21 – 25
- c) 26 – 30
- d) 31 – 35
- e) 36 – 40
- f) 41 a více

13) Plní rodina dostatečně ekonomickou funkci ve smyslu hmotného zabezpečení dětí a celé rodiny?

- a) Ano, rodina dokáže své členy dostatečně hmotně zabezpečit

- b) Ne, rodina nedokáže své členy dostatečně hmotně zabezpečit, je potřebná pomoc institucí

14) Tráví rodiče dostatek času se svými dětmi?

- a) Ano, množství společně stráveného času je dostatečné
- b) Ne, množství společně stráveného času není dostatečné

15) Kdo tráví více času s dětmi?

- a) Matka
- b) Otec
- c) Oba přibližně stejnou dobu

16) Jaké společné aktivity rodičů a jejich dětí se v rodinách nejčastěji vyskytují?

– možno zvolit více odpovědí

- a) Výlety do přírody
- b) Návštěvy příbuzných
- c) Dovolená
- d) Prodloužený víkend
- e) Nákupy v nákupních centrech
- f) Návštěva kulturní či sportovních události
- g) Hraní deskových nebo počítačových her
- h) Jiné (doplňte):
- i) Rodiče a jejich děti nemají téměř žádné / žádné společné zájmy či aktivity

17) Povídají si členové rodiny dostatečně o svých zážitcích, problémech, každodenních činnostech atd.?

- a) Povídají si pravidelně např. u snídaně, oběda, večeře
- b) Povídají si nepravidelně – převážně o neobvyklých věcech
- c) Povídají si velmi zřídka – obvykle až v případě nějakého problému
- d) Nepovídají si vůbec

18) Dokáže rodina zabezpečit životní potřeby všech svých členů nebo tuto ochrannou funkci přebírají spíše instituce? (např. péče o seniory, handicapované členy domácnosti)

- a) Rodina zabezpečuje své členy a pečuje o ně
- b) Tuto funkci rodin přebírají spíše instituce a jiná zařízení

19) Zajišťuje rodina dostatečně výchovu svých dětí nebo jsou děti vychovávány spíše v institucích, např. ve škole?

- a) Rodina se dostatečně stará o výchovu svých potomků
- b) Rodina se nedostatečně stará o výchovu svých potomků, výchova probíhá spíše v institucích
- c) Prvotní výchova probíhá v rodině, pak výchovu přebírají instituce
- d) Výchova probíhá souběžně jak v rodině, tak v institucích

20) Plní rodina svou úlohu jakožto primární sociální skupina, tzn., dochází v rodině k primární socializaci? (dítě se díky rodině začleňuje do širší společnosti)

- a) Ano, primární socializace dítěte probíhá především v rodinách
- b) Ne, dítě se začleňuje do společnosti za pomoci jiných skupin než je rodina

c) Rodina a ostatní skupiny jsou stejně důležité při socializaci dítěte do společnosti

21) Dbají rodiny stále na dodržování tradic, zvyků či společných oslav narozenin, výročí atd.?

(1 – rodiny tradice dodržují, 4 – rodiny tradice nedodržují)

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4

22) Má manželství jakožto legalizovaný svazek ve společnosti stejnou hodnotu, jako tomu bylo dříve?

- a) Ano, manželství je stále významnou hodnotou
- b) Ne, manželství ztrácí svou hodnotu a je upřednostňován jiný druh soužití

23) Proč, dle Vašeho názoru, roste ve společnosti počet nesezdaných a alternativních soužití? – možno zvolit více odpovědí

- a) Lidé se nechtějí vázat
- b) Větší pocit svobody, volnosti
- c) Manželství berou pouze jako formalitu, není to pro ně důležité
- d) Je to ekonomicky výhodnější
- e) Strach z případného rozvodu
- f) Jiné (doplňte):

24) Myslíte si, že by rodina při neplnění některých svých funkcí měla vyhledat odbornou pomoc (např. poradnu) nebo by měla situaci zvládnout sama?

(1 – měla by vyhledat pomoc, 4 – měla by situaci zvládnout sama)

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4

25) Jaké jsou nejzávažnější poruchy funkcí rodiny? - možno zvolit více odpovědí

- a) Bezdětnost
- b) Hmotné nedostatky v rodině
- c) Rodina nepečuje o své členy, nezabezpečuje jejich potřeby
- d) Rodina spolu netráví čas, nemá společné aktivity a zájmy
- e) Jiné (doplňte):

26) Nachází se rodina v krizi?

- a) Ano, rodina je v krizi, jelikož již ztratila řadu svých funkcí
- b) Ne, jedná se pouze o transformaci či restrukturalizaci (vznik nového rodinného uspořádání)
- c) Nepozorují žádné změny týkající se rodiny

Prostor pro Vaše připomínky, nejasnosti, dotazy atd.

.....
.....

Děkuji Vám za ochotu a čas při vyplňování dotazníku a přeji hezký den!